אמר להו מי אכלי אינשי נהמא דדהבא אמרו ליה אלא אי נהמא בעית לא הוה לך באתרך נהמא למיכל דשקלית ואתית להכא כי נפיק ואתי כתב אבבא דמחוזא אנא אלכסנדרוס מוקדון הויתי שטייא עד דאתיתי למדינת אפריקי דנשיא ויליפת עצה מן נשיא כי שקיל ואתי יתיב אההוא מעיינא קא אכיל נהמא הוו בידיה גולדני דמלחא בהדי דמחוורי להו נפל בהו א] ריחא אמר ש"מ האי עינא מגן עדן אתי איכא דאמרי שקל מהנהו מיא טרא באפיה איכא דאמרי אידלי כוליה עד דמטא לפתחא דגן עדן רמא קלא פתחו לי בבא אמרו ליה [1] זה השער לה' וגו' אמר להון אנא נמי מלכא אנא מיחשב חשיבנא הבו לי מידי יהבו ליה ב] גולגלתא חדא אתייה תקליה לכוליה דהבא וכספא דידיה בהדיה לא הוה מתקליה אמר להון לרבנן מאי האי אמרי גולגלתא דעינא דבישרא ודמא ג] דלא קא שבע אמר להו ממאי דהכי הוא ד] שקלי קלילי עפרא וכסייה לאלתר תקלא דכתיב [2] שאול ואבדון לא תשבענה וגו' תנא דבי אליהו גיהנם למעלה מן הרקיע וי"א לאחורי הרי חשך תנא רבי חייא כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו שנאמר [3] קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נכח פני ה' (א)(וגו') (ב)אמר ר"א בן עזריה תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר [4] וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך(ג) ה]:

הדרן עלך לא היו כופתין

(ד)אמר [א]להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו ו] קראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר ברכו ז] את העם שלש ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא: **ב** [ב]אמר להם חדשים לקטרת [ג]בואו והפיסו זכה מי שזכה אמר להם חדשים עם ישנים בואו והפיסו מי מעלה אברים מן הכבש למזבח (ה)ר"א בן יעקב אומר המעלה אברים לכבש הוא מעלה אותן ע"ג המזבח: **ג** [ד](ו)מסרום לחזנים היו מפשיטין אותם את בגדיהם ולא היו מניחין עליהם אלא מכנסים בלבד [ה]וחלונות היו שם וכתוב עליהם תשמיש הכלים: **ד** [ו]מי שזכה בקטרת הי' נוטל את הכף והכף דומה לתרקב גדול של זהב מחזקת שלשה קבין והבזך היה בתוכו

מלא

אמר להו מי אכלי אינשי נהמא דדהבא. כלומר וכי מנהג בכאן לאכול לחם של זהב: **אמרו ליה.** אין מנהג בכאן לאכול לחם של זהב אבל בשביל כך שמנו זהב לפניך לאכול שהרי זה פלא לנו שבאת לכאן בשביל אכילתך וכי לא היה לך לחם לאכול במקומך שנתרחקת ממלכותך ובאת עד כאן ושאלת לחם לאכול לכך נתננו לך זהב וכסף שסבורים היינו ח] שבאת בגלל זהב וכסף לכאן: **כדנפיק ואתי.** כשהיה יוצא מן העיר: **כתב אבבא דמחוזא.** כתב על שער העיר: **אנא אלכסנדרוס הויתי שטיא.** הייתי שוטה מבלי לב להבין: **עד דאתיתי.** לכרך נשיא ולמדוני חכמה: **יתיב אההוא מעיינא קאכיל נהמא.** כדרך בני אדם שיושבים על המעיין ואוכלין שם לחם וכשרוצים לשתות שותים: **הוו בהדיה גילדני.** היה עמו דגים מלוחים: **בהדי דמחוורי נפל בהו ריחא.** בעוד שהיו רוחצים במים כדי להסיר מליחתם נפל בדגים ריח טוב(ז) ומעיין מגן עדן היה: **א"ד שקל מהנהו מיא טרא באפיה.** רחץ פניו ולא עשה יותר: **איכא דאמרי.** הלך במעיין עד דמטא לגן עדן שמשם היה נובע: **רמא קלא.** ואמר פתחו [לי] בבא: **אמרו ליה [זה] השער לה'.** צדיקים יבאו בו: **אמר להו אנא מלכא אנא.** וחשוב אנא תנו לי דבר אחד מגן עדן הואיל ואיכנס רוצים לפתוח לי שער: **יהבו ליה גולגלתא.** נתנו לו ראש גולגולת: **אתייה תקליה לכולהו כספא ודהבא דיליה לא הוה תקילי.** היה נותן כל כסף וזהב שלו במאזנים מצד זה והגולגולת מצד זה ואעפ"כ היה מכביד יותר הגולגולת דלא היה מוצא דבר ששוקל כנגדה: **אמר להם.** אלכסנדר מוקדון לרבנן מאי האי שאיני יכול למצוא משקלו: **אמרו לו גולגלתא.** של אנוש בשר ודם שלא ישבע לעולם לפיכך משקלה כל כך שכל כסף וזהב היא מושכת אליה: **א"ל ממאי דהכי הוא.** במאי אבחין אם אמת אתם מדברים: **שקלי עפרא.** [קח] מעט עפר וכסיה שלא תוכל הגולגולת לראות ואז תשבע ולא יכלה שום דבר לימשך אליה וימצאו משקלה: **[ואלתר] תקל.** כלומר כאותו דבר ששקל כנגדה: **היינו דכתיב שאול ואבדון.** ט] נגדו ועיני אדם לא תשבענה: **כל העוסק בתורה שכינה שרויה עליו שנאמר קומי רוני בלילה.** לעסוק בתורה: **שפכי כמים לבך נוכח פני ה'.** כלומר שכינה שרויה אצלך:

הדרן עלך לא היו כופתין

[מכאן ואילך הוא פירוש הרמב"ם ז"ל]

אמר להם הממונה. כבר נתבאר בגמ' ברכות י] [דף יא:] שהברכה הזאת שהיו מברכין תחלה היא אהבת עולם ואחר שהשמש זורח והאור מתפשט מברכין יוצר אור לפי שסדר ברכות אין מעכב כמו שנתבאר שם. ומה שאמרו קראו עשרת הדברות בכל יום לפי שהם עיקר הדת וראשיתו וכבר אמרו(ח) בגבולים בקשו לומר כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין ולא באר הבבלי מה היא תרעומת המינין אלא שנתבאר בתחלת ברכות בירושלמי [פ"א ה"ה] ואמרו בדין היה שקורין עשרת הדברות בכל יום ויום אלא מפני מה אין קורין אותם מפני המינין שלא יהיו אומרים אלו לבדם ניתנו למשה מסיני וכבר אמרנו זה בהלכות ירושלמי שחברנו. אח"כ אמר שהעם מברכין שלש ברכות שהם אמת ויציב ורצה ומודים ושים שלום לפי שכולן תפלה על ישראל ועליהם אמרו וברכו את העם. וכל זה היה בלשכת הגזית אבל ברכת כהנים הידועה והוא יברכך ה' הרי הוא נאמר על מעלות האולם אחר גמר עבודת התמיד כמו שיתבאר בפרק שאחר זה [לג:]. וכבר בארנו בסוף סוכה (נו:) שבכל יום שבת היה נכנס המשמר לעבודה ויוצא משמר שעבר וכבר בארנו בגמ' ברכות (דף יב.) ההלכה הזאת בעצמה ואמרו משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששכן שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות: **[ב]** (א) כבר בארנו בשני מיומא (דף כו.) שהקטרת לא היו מפילים עליה גורל אלא אותם שלא הקטירו אותה עדיין קודם לכן לפי שכל המקטיר אותה היה מצליח בענייניו ומוצא פרנסתו ברווחה ולפיכך אמר חדשים לקטרת יפיסו ושם יתבאר שפייס הקטרת הוא הפייס השלישי. אחר כך אמר חדשים גם ישנים בואו והפיסו מי מעלה אברים והוא הפייס הרביעי ואין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב: **[ג]** כבר בארתי הלכה זו בגמ' (ב) כפורים(ט) ושם נתבאר שכל הכהנים האלו לובשים בגדי קדש במקדש ועומדים בלשכת הגזית כאילו הם קשת עגולה והממונה רומז אל האיש שמתחיל ממנו המנין והיה מסיר המצנפת מעל ראשו ואחר כך מסיבה עליו ומטילים גורל ויעלו בגורל לעבודה והנשארים שלא זכו הם שמפשיטים אותם השמשין למקדש ואין מניחין עליהם אלא המכנסים ואח"כ לובשים בגדי חול שלהם ואח"כ מפשיטים המכנסים ומניחין כל בגדי כהונה בחלונות כמו שבארנו בסוכה (דף נו:): ומה שאמר **וכתוב עליהם תשמישי הכלים.** לפי שהחלונות שהיו בהם מכנסים כתוב עליהם מכנסים ואשר בהם המצנפת כתוב עליהן מצנפת וכן כתונת ואבנט. וסדר לבישת הבגדים הוא שילבש תחלה המכנסים אמרו (יומא דף כג: כה.) מנין שלא יהא דבר קודם המכנסים תלמוד לומר ומכנסי בד ילבש על בשרו(י) ואח"כ ילבש הכתונת (כ) חוגר באבנט ומשים המצנפת על ראשו. וראוי לך שתדע שהרמת הדשן תהיה באלו ארבעה הכלים אף על פי שלא אמר הכתוב אלא שני כלים שנאמר(ל) ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד אבל אמרו ז"ל (שם יב: כג.) ולבש לרבות מצנפת ואבנט להרמה ומה שנאמר (ויקרא ו) ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים אינו רוצה לומר שיהיו בגדי חול אלא פחותים מהם בחשיבותם ושניהם בגדי קדש אמרו מקיש בגדים שפשט לבגדים שלבש מה להלן בגדי קדש אף כאן בגדי קדש אם כן מה תלמוד לומר אחרים אחרים פחותים מהם. למה היו הבגדים שלובש בשעת הרמת הדשן פחותים מהבגדים שלבש בשעה שהיו מתעסקין בקרבן לא מחמת שמירת הבגדים שלא יבלו לפי שכבר הודעתיך שהעיקר במקדש אין עניות במקום עשירות אלא הטעם בזה הוא מה שזכרו ואמרו (יומא כג:) בגד שבשל בו קדרה לרבו לא ימזוג בו כוס לרבו. וכבר יצאנו מכוונת ההלכה אבל היא כוונת המסכתא:

מלא

עין משפט
נר מצוה

א א מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ד:
ב ב ג מיי' פ"ד מהל' תמידין ומוספין הל' ז ח:
ג ד מיי' שם פ"ד הל' ב:
ד ה מיי' פ"ח מהל' כלי המקדש הל' ח:
ה ו מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה ד:

שיטה מקובצת

א] ריחא. ס"א דוחא: ב] ליה חד גולגלתא דעיינא תקליה תיבות חדא אתיה נמחק: ג] ודמא היא דלא: ד] הוא אמרו ליה שקלי: ה] בניך אל תקרי בניך אלא בוניך שלום רב לאוהבי תורתך: ו] וקרא עשרת הדברים ושמע והיה: ז] ברכו שלש על תיבות את העם נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: ח] היינו בגלל זהב וכסף באת לכאן תיבת שבאת נמחק: ט] ואבדון ועיני על תיבת נגדו נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: י] ברכות ספ"ק שהברכה:

פי' הרא"ש

גילדנא מלוחים. דגים מלוחים: בהדי דמחוור להו. כשרחצו להם בבית המעין: **נפל** להם [רוחא]. רוח חיים: **האי** מעיינא מג"ע קא אתי. ממקור עץ החיים: **משא** בהו אפיה. רחץ בהם פניו: **אידלי** כוליה. הלך למעלה על שפת הנהר עד שהגיע לשערי ג"ע: **יהבו** ליה גלגלתא חדא. גלגל עינו של אדם: [תקליה לכולי' כספא כו'.] שקול כנגד כל כסף וזהב שלו היה אותו גלגל של עין: **גלגלא** דעינא דבשרא ודמא דלא שבע. עינו של אדם לא תשבע עושר וזהו סימן ששוקל כנגד כל כסף וזהב שבעולם כן עינך לא שבעה עד שהלכת מעבר להרי חושך: **שקיל** קליל עפרא כסיי' ולאלתר תקל. כסהו במעט עפר ואז תקיל והסימן שעינו של אדם לא תשבע עד שימות ויכסוהו בעפר: **גיהנם** למעלה מן הרקיע. מנהר דינור ע) שבא מזיעין של חיות של רשעים וחול: **לאחורי** הרי חושך. דכתיב [ישעיה ס] כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים: **קומי** רוני בלילה. לעסוק בד"ת ואז תהיה נוכח פני ה':

הדרן עלך לא היו כופתין

אמר להם הממונה. הוא ממונה לכך לסדר עבודת היום ואמר להם לאחר שבאו ללשכת הגזית שתפלתו של אדם נשמעת במקום ד' אמות של תורה: **ברכה** אחת. פליגי בפ"ק דברכות [דף יא:] איכא מ"ד יוצר אור ואיכא מ"ד אהבה רבה: **עשרת** הדברות. ובגבולין נמי היו אומרים אותם בכל יום אלא שבטלו מפני תרעומת המינים בפ"ק דברכות [דף יב.]: **שמע.** אע"פ שלא הגיע זמן ק"ש כדאמרינן במסכת יומא [דף לז:] הקורא עם אנשי משמר לא יצא ידי חובתו [והם] היו צריכים להקדים לקרות קודם הזמן כדי לעסוק בעבודת התמיד: **ה"ג** וברכו ג' ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים. כי לא היה להם פנאי להתפלל י"ח ברכות והיו מתפללים רצה שיהא קרבן ריח ניחוח ולא היו אומרים והשב את העבודה לדביר ביתך וגם לא היו מסיימין ומחזיר שכינתו לציון אלא שאותך לבדך ביראה נעבוד בא"י שוכן בציון: **וברכת** כהנים. היו אומרים אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו כו' ומתפללין על נשיאות כפים שיש להם לעשות אחר הקטרת אברי תמיד שיסכים הקב"ה ע"י לברך את ישראל כדרך שיתפללו רצה על עבודת התמיד אבל לא היו נושאין כפים עתה עד אחר הקטרת האברים כדתנן לקמן [דף לג:] כדכתיב וירד מעשות את החטאת ואת העולה ואח"כ וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וא"ל שיהא נושאין כפים עתה בשעת הברכה ונושאין כפיהן פעם שנית אחר הקטרה דהא תנן במסכת תענית [דף כו:] בג' פרקים הכהנים נושאין את כפיהם בשחרית ובמוסף ובנעילה וא"כ הול"ל ד' פרקים אלא היו אומרים ברכה עד שמגיעים לפסוקים ומדלגין הפסוקים ואומרים שים שלום. ויש ספרים דגרסי וברכו את העם ג' ברכות ול"ג ליה דלא היו נושאין כפיהן לברך את העם כדפרשתי ואין לפרש את העם כלומר עם העם שהיו העם מברכין עמהם דהא אמרינן הקורא את שמע עם אנשי משמר לא יצא ולמה היו אומרים אמת ויציב מאחר שלא קראו את שמע וגם למה התפללו רצה וברכת כהנים קודם שיתפללו י"ח ברכות: **מוסיפין** ברכה אחת למשמר היוצא. משמר היוצא מוסיף אותה הברכה ועליו מוטלת והוא משמר שעבד בשבוע שעברה והם עושין עבודת הבקר ואח"כ עודדין משמר הנכנס ומשמר היוצא מברכין אותו ואומרים מי ששכן [את שמו] בבית זה [הוא] ישכין [ביניכם] אהבה ואחוה ושלום וריעות: **חדשים** לקטרת. כי עבודת הקטרת היתה מעשרת כדכתיב [דברים לג] ישימו קטורה באפך וגו' וברך ה' חילו לכך היו מחזירין כל פעם אחר חדשים כדי שיתעשרו כולם: **מי** מעלה אברים מן הכבש כו'. כהן אחד היה מעלה את כולן: **הוא** מעלה אותן. כל כהן וכהן באברים שזכו בהן: **מסרום** לחזנים. שמשים ממונים להלביש את הכהנים: **מפשיטין** אותן את בגדיהן. במס' יומא [דף כד:] פליגי אמוראי באיזה בגדים היו מפייסין ר"נ אמר בבגדי חול היו מפייסין ואותן שזכו בעבודה היו פושטין מכנסי חול ולובשין מכנסי קדש כי הם קודמין לכל הבגדים כדכתיב [ויקרא טז] ומכנסי בד יהיו על בשרו ואח"כ החזנים מפשיטין בגדי חול מעליהם ולא היו מניחין עליהם אלא מכנסי קדש שלבשו ואח"כ מלבישין אותן בגדי הקדש. ורב ששת אמר בבגדי קדש הם מפייסין ואותן שלא זכו לעבוד מפשיטין מעליהם בגדי קדש שלבשו להפיס בהן ומניחין עליהם [illegible] ומלבישין אותן בגדי חול. ואח"כ מפשיטין מכנסי קדש ולובשין מכנסי חול: **וחלונות** היו שם. בלשכת הגזית בחומה: **תשמיש** הכלים. זה לאבנט וזה לכתונת וכן כולם: **והבזך.** הוא כף קטן:

מסורות הש"ס

א) בע"י ליתא, ב) ברכות סד. כריתות כח: נזיר סו: יבמות קכב: [ובכל המקומות שם איתא א"ר אלעזר א"ר חנינא גם בע"י דהכא איתא כן], ג) [בברכות שם מבואר יותר אל תקרי בניך אלא בוניך וכן צ"ל הכא], ד) ברכות יא:, ה) יומא כו., ו) [יומא כד:], ז) בע"י: מליחתם בא רוח המעין והחיה הדגים, ח) [ברכות יב.], ט) [דף כה.], י) [ויקרא ו], כ) צ"ל ואח"כ חוגר באבנט ומקיף המצנפת, ל) [שם], מ) נראה דצ"ל שהתחתון הוא מוצא מכלל מצע ומשכב כמו לבוש משום דאז, נ) צ"ל אין מונח על אותו חצי טלית שתחתיו דין מצע וכו', ס) נראה דצ"ל רק אם אין בשרו נוגע בו אז בעינן דבר שיש בו חימום אבל דבר וכו', ע) [נ"ל שצ"ל שבא מזיעתן של חיות ולהכן שפיך על ראש רשעים כדכתיב (ירמיה כג) על ראש רשעים יחול ועי' חגיגה יג:].

תורה אור השלם

1. זֶה הַשַּׁעַר לַיָי צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: תהלים קיח כ
2. שְׁאוֹל וַאֲבַדּוֹ לֹא תִשְׂבַּעְנָה וְעֵינֵי הָאָדָם לֹא תִשְׂבַּעְנָה: משלי כז כ
3. קוּמִי רֹנִּי בַלַּיְלָה לְרֹאשׁ אַשְׁמֻרוֹת שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי אֲדֹנָי שְׂאִי אֵלָיו כַּפַּיִךְ עַל נֶפֶשׁ עוֹלָלַיִךְ הָעֲטוּפִים בְּרָעָב בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת: איכה ב יט
4. וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: ישעיהו נד יג

רבינו גרשום

ואליפית עצה מן נשיא. דאמרו ליה אי את נצח לן לא תתכבד בכך: גילדני. דגים מלוחין: בהדי דמחוורי להו. במיא נפל בהו רוחא וחיו: טרא באפיה. רחץ פניו בהן: אידלי כוליה. שעלה לראות מאיזה מקום הנהר יוצא עד דמטא לפיתחא דגן עדן: שקל קלי עפרא כסייה לאלתר תקלא. כלומר לאחר שאדם מת ואינו רואה כלום אינו חומד ומיד הוא כשאר עפר ונשקל: גיהנם מן הרקיע. מנהר דינור דכתיב הנה סערת ה' חמה על ראש רשעים יחול: ויש אומרים אחורי הרי חשך. כדכתיב כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה: **סליק מסכת תמיד**

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה אמר להם וכו' ושלום וריעות הס"ד ואח"כ מ"ה חדשים לקטורת כבר בארנו: **(ב)** ד"ה כבר וכו' בגמרא יומא ושם נתבאר:

פי' הראב"ד

בשרו ואז יהיה נאסר אפי' התחתון שתחתון הוא (מ) מוצא משום דאז חשבי' ליה כאדם שהוא שוכב עטוף בטלית דכיון שהוא עטוף (נ) אין לו דבר לאותו חצי טלית שתחתיו מונח דין מצע אלא בין [מה] שהוא תחתיו ובין מה שהוא עליו הכל הוא חשיב כמו לבוש בתוכו ואין לו דין מצע והרי אינו דבר שאינו מתכוין שהרי לאותו התחתון מיהא מכוין הוא והרי הוא חשוב כאילו הוא עליו כיון שהוא חשוב כן ואע"פ שלא נכרכה עליו כ"א נימא וזה הלשון נראה עיקר. קשיא [לי] דכיון דכתוב משזר שהוא (משזר) חוטן כפול ו' קשה הוא ואין בו חימום ומותר: נמטא דגמדי פירש בערוך לבד כווץ וקטוני והוא קשה וי"מ דמחמת שהוא קשה ואין בהם חימום אין בהם כלאים והא ליתא דבשמעתא קמייתא דערכין אמרינן דכהנים לא אישתרי להו כלאים אלא לעבודה ובלא עבוד' לא אישתרי להו אלמא דיש בהו משום כלאים לפיכך מורי הר' אפרים ע"ה היה מפרש דקשים הם ואין לחוש שמא תכריך נימא על בשרו שנימא לא שכיח בדבר קשה כ"א בדבר רך ובגדי כהונה ונמטא דנרש ליכא למיחש דדרך הצעה שרי בדבר שהוא קשה (מ"מ בגין) דמפסיק ביני מידי דכיון דליכא דמיחש לשמא תכריך נימא וגם אין נוגע בשר בהן שיהיה בשרו יתחמם ממנו אבל היכי דבשרו נוגע ומתחמם ממנו אפי' דרך הצעה אסור ודוקא דרך הצעה דדבר שאין בו חימום אבל דרך העלאה אפי' דבר שאין בו חימום אסור רק שהוא מלבוש שני דקרי ביה לא יעלה עליך וכדמוכח בשמעתא קמייתא ביבמות דאי לא כתיב לא ילבש אלא לא יעלה ה"א דכל העלאה הוא דקאמר רחמנא אפילו מוכרי כסות מש"ה נראה לי כל דבר שאדם צריך לאותו בגד והוא לבוש בו אע"פ שאין בו חימום אסור כמו שכתבינן למעלה גבי שמא תכרוך נימא על בשרו וכיון שהוא דבר חשוב כמו לבוש בו אע"פ שאין לבוש בו (ס) רק שבשרו נוגע בו ומתחמם אבל דבר שאין בו חימום מותר כיון דאין בשרו נוגע בו ואין בו שום חימום וכן שנינו בפ' בתרא דכלאים הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן ומוקי לה בירושלמי בריקן ובנתון ע"ג אצטבא אבל במלא ונתן ע"ג אצטבא וריקן ונתן על המטה אסורה ופירושו נראה שכך הוא דהיינו טעמא כשהוא ריקן ונתן ע"ג אצטבא מותר משום שכך מנהג שבעולם שאין פורסים בגד על האצטבא אלא משום נוי וכבוד בעלמא והוה ליה כמו מוכרי כסות ואורחא דמילתא קמ"ל שכשהוא ריקן אז כל אדם היושב עליו אינו מכוין להתחמם בו ואין פורסין ע"ג אצטבא כ"א לכבוד בעלמא ולא להנאת גוף האדם היושב עליו. אבל כשהוא מלא אז משים אותו בעבור הנאתו ולפיכך אסור לישב עליו

דאיכא למיחש

מלא וגדוש קטרת וכסוי היה לו וכמין מטוטלת היה עליו מלמעלן: ה [א]מי שזכה במחתה נטל מחתת הכסף ועלה לראש המזבח ופנה את הגחלים [א]הילך וחתה[א] (מן המאוכלות הפנימיות) ירד ועירן לתוך של זהב [ב]נתפזר ממנו כקב גחלים והיה מכבדן [ב]לאמה [ג]ובשבת היה כופה עליהן פסכתר ופסכתר היתה כלי גדול מחזקת לתך ושתי שרשרות היו בה אחת שהוא מושך בה ויורד ואחת שהוא אוחז בה מלמעלן בשביל שלא תתגלגל ושלשה דברים [ב]היתה משמשת כופין אותה על גבי גחלים ועל השרץ בשבת ומורידין בה את הדשן מעל גבי המזבח: ו הגיעו בין האולם ולמזבח [ג]נטל אחד את המגרפה וזורקה בין האולם ולמזבח אין אדם שומע קול חבירו בירושלים מקול המגרפה ושלשה דברים היתה משמשת כהן ששומע את קולה יודע שאחיו הכהנים נכנסים להשתחוות והוא רץ ובא [ג]ובן לוי שהוא שומע את קולה יודע שאחיו הלוים נכנסים לדבר בשיר והוא רץ ובא [ד]וראש המעמד היה מעמיד את הטמאים בשער המזרח:

הדרן עלך אמר להם הממונה

החלו עולים במעלות האולם מי שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה [ד]היו מקדימים לפניהם [ה]מי שזכה בדישון מזבח הפנימי נכנס ונטל את הטני והשתחוה ויצא מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות [ה]מערביים דולקין [ו]מדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק [ז]שממנו היה מדליק את המנורה של בין הערבים [ז]מצאו שכבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה [ח]נטל את הכוז ממעלה שניה והשתחוה ויצא: ב [ט]מי שזכה במחתה צבר את הגחלים על גבי המזבח ורדדן בשולי המחתה והשתחוה ויצא: ג [י]מי שזכה בקטרת היה נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו נתפזר ממנו לתוכו נותנו לו בחפניו [כ]ומלמדים אותו [ד]הוי זהיר [ה]שמא תתחיל מפניך שלא תכוה התחיל מרדדן ויוצא [ל]לא היה המקטיר מקטיר עד שהממונה אומר לו הקטר ואם היה כ"ג הממונה אומר לו אישי כהן גדול הקטר [מ]פרשו העם והקטיר והשתחוה ויצא:

הדרן עלך החלו עולים

[ד] **מלא וגדוש.** שיהא הבזך מלא ומתוקן ר"ל הבזך שהוא בתוך הכף (והבזך בתוך הכף) כדי שלא תתפזר הקטרת. וכבר ביארנו במסכת כריתות (פ"א) שמקריבין הימנו בכל יום משקל מאה דינרין משקל נ' בבקר ומשקל נ' בערב: **ומטוטלת.** חתיכה קטנה של בגד ולפיכך אמר שהיו ממלאין הבזך קטרת ומכסים [אותה] במכסה ונותנין על המכסה מלמעלה מפה קטנה מאד כמין חתיכת בגד ונותן הבזך כולו אל תוך הכף ונוטל הכף בידו ועושה בו מה שיתבאר בפרק של אחר זה [מ"ג]: **[ה]** (א) כבר נתבאר בסוף עירובין (דף קד:) מאיזה מקום מן העזרה מוציאין שרץ שנמצא במקדש בשבת ובאיזה מקום מניחין אותו עד מוצ"ש אבל כופין עליו קדירה. תרגום סירותיו [ה] פסכתרותיה והאחד קרוי פסכתר. וכבר נתבאר ברביעי מכפורים (יומא מג:) שהמחתה שגורפין בה האש היתה מחזקת [ט] (כד' סאים) ומחתה של זהב שמרימין בה היתה של שלש קבים אומר בכל יום חותה בשל ד' קבין ומערן לתוך של ג' קבין והרי הוא מפזר כקב גחלים בלי ספק וכשאינו יום שבת משליכים הגחלים הנופלים בקרקע (אל המוצא היוצא מן המזבח) אל נחל קדרון. ולתך מדה מחזקת ט"ו סאה וכבר ביארנו שיעור סאה במנחות (עז.): **[ו]** כבר נתבאר בתענית (דף כז.) המעמדות מה הם. ואומר שראש מעמד המעמדות באותה שבת [י] כששומע קול המגריפה מעמיד המצורעים [כ] שכבר טהרו מצרעתם בשערי המזרח כדי שיהיו מזומנים לזרוק עליהם דם האשם כמו שיתבאר בסוף נגעים [פי"ד מ"ט]:

הדרן אמר להם הממונה

החלו עולים. כבר ביארנו בפרק השלישי [ל] שהוא מטיב החמש נרות ויוצא ואחר כך ישוב ויטיב שתי נרות הנשארים ונתבאר שם שהנרות שכתוב עליהן [מ] ו' ז' הם הנה שמניח לאחרונה אם מצאם כבויים הרי זה מדליקם ומטיב שלש נרות מהסמוכים אליהם ומניח שתי הנרות המערביות עד שישוב והם שכתוב עליהם א' ב' לפיכך אמר כאן אם מצא עכשיו כשחזר אלו הב' נרות דולקין היה מתקן האחת שכתוב עליה ב' והיא המזרחית לעומת האחרת שכתוב עליה א' ומניח שכתוב עליה א' כמו שהוא ר"ל שלא יכבה אותו וידליק אותו שנית אלא מתקנו ומוציא הפתילה ומוסיף שמן והדומה לזה לפי שמן המערבי והוא שכתוב עליו א' כמו שבארנו ידליק שאר הנרות בין הערבים ולפיכך אם מצא נר מערבי שכבר כבה אז מדשנו ונותן בו פתילה ומדליק אותו ממזבח העולה ולא מן הנרות לפי שזה נר מערבי והוא שכתוב עליו א' מדליק ממנו שאר הנרות לכשיכבו והוא כשיכבה אין מדליקין אותו אלא ממזבח העולה. וכבר נתבאר בשלישי [נ] שכוז שיש בו דישון המנורה נותן אותו על מעלה שניה של אבן שהיא לפני המנורה ונוטלו משם ומוציאו: **[ב]** כבר ידעת שמזבח הקטרת הוא מזבח הזהב שבהיכל שהוא באמצע בין השלחן ובין המנורה כמו שביארנו במנחות [לו.] וכמו שנזכיר במדות [ס]: **[ג]** ופירוש **מרדדן.** שיציע ויפרוש אותו במזבח: כבר הקדמנו בפרק שלפני זה [ד"ה ומטוטלת] שהבזך מלא מן הקטרת יש בכף דבר מועט והוא נותן אותו דבר מועט מן הקטרת בחפניו של מקטיר. וכן הקדמנו [ע] שהמקטיר הקטרת לא הקטיר אותה קודם לכן אמרו לא שנה אדם בה ולפיכך אמר כאן מלמדים אותו הזהר שלא תתחיל מלפניך כדי שלא יתיז הקטרת לידו וישרפנה: **מרדד.** פורש הקטרת על האש: ומה שאמר **פרשו העם והקטיר.** הוא שיצאו כל הכהנים מבין האולם ולמזבח כמו שיתבאר בתחלת כלים והוא מה שאמרו ופורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה ואין חייבין בזה אלא בקטרת שבכל יום אבל בקטרת של יוה"כ ר"ל שמקטירין אותו בקדש הקדשים אין חייבין בני אדם לצאת מבין האולם ולמזבח אלא מן ההיכל בלבד. וראוי שתדע שבשעה שיצא בדם חטאת הנעשית בפנים לזרוק מדמה בפנים וזה יהיה בדם כהן משיח ופר העלם דבר ושעירי עבודה זרה שהם גם כן פורשים מבין האולם ולמזבח כמו בשעת הקטרה ולמדנו כל זה ממה שנא' (ויקרא טז) וכל אדם לא יהיה באהל מועד אמרו [צ] אתיא כפרה כפרה מיו"כ איזו כפרה שתהיה בקדשים פורשין מבין האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה ביום כפור בלבד שהם (ב) מהיכל פרשי מבין האולם ולמזבח לא פרשי לפי שהוא נסתר מהם מבית קדשי הקדשים וא"א לבא שם לפיכך אין מזהירין בני אדם שלא יבא שום אדם שם. וכבר בארנו בגמ' יומא סדר הקטרת [ק] התמיד של כל יום והסמוך לו ואמרו שהיא קבלה משומרה ואע"פ שהיא קבלה הביאו לראיה ענינים כדי לסייע אותו סדר וזו היא תורף דבריהם בזה [ר] מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטרת ומערכה שניה של קטרת קודמת לסדור שני גזרי עצים וסדור שני גזרי עצים קודמת לדישון מזבח הפנימי דישון מזבח הפנימי קודם להטבת ה' נרות והטבת ה' נרות קודמת לדם התמיד ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודמת לקטרת והקטרת קודם לאברים ואברים למנחה ומנחה לחביתים וחביתים לנסכים ונסכים למוספים ומוספים לבזיכים ובזיכים לתמיד של בין הערבים שנאמר [ש] והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל הקרבנות כולם וסדר הזה כולו הוא על דעת אבא שאול והוא שאמר שזריקת דם התמיד על המזבח יפסיק בין הטבת החמש נרות ובין הטבת שתי נרות כמו שזכר כאן אבל חכמים אומרים שבהקטרת הקטרת היה מפסיק והיה זורק דם התמיד ומטיב ה' נרות ומקטיר קטרת ואח"כ מטיב שתי נרות והלכה כחכמים. וכבר נתבאר בשלישי ממסכת זו שאחר שחיטת התמיד מדשנין מזבח הפנימי ועם דישון מזבח הפנימי מדשנין המנורה. וכן נתבאר בפרק הרביעי [ל:] שאחר זריקת הדם מנתחין נתחין ומביאין אותם לכבש ומה שאמר זה בהש"ס המעלה אברים רצה לומר העלאת אברים מן הכבש למזבח. ומבואר הוא כי מה שאמר [ת] מנחה ר"ל מנחת נסכים והיא נקראת במסכת זו מנחת סולת ומה שאמר [א] נסכים רצה לומר נסכי יין. אחר כך הכניס בסדר התמיד סדר עבודת שבת ולפיכך זכר מוספין ושתי בזיכי לבונה של לחם הפנים. וכבר בארנו בחמישי מפסחים (דף נט.) שאינו מותר להקריב קרבן אחר התמיד של בין הערבים אלא פסח שנאמר בו שאינו נשחט אלא בין הערבים. ואלו שני גזרי עצים אי אפשר שלא יביאו אותם עם התמיד מוסף על עצי המערכה שנאמר (ויקרא ו) ובער עליה הכהן עצים ומיעוט הרבה שנים אבל בתמיד של בין הערבים בלבד יהיו שני גזרי העצים האלו בידי שני כהנים ולא יעלה אותם כהן אחד שנאמר (שם א) וערכו עצים ואמרו ז"ל כ"מ שאמרו וערכו על תמיד של בין הערבים [ב] הוא כמו שזכרנו כבר בשני מיומא (דף כו:). וכן אמרו [יומא כו.] אין מפייסין לתמיד של בין הערבים אלא כהן שזכה

מסורת הש"ס

א) [במשנה שבמשניות ל"ג מן המאוכלות הפנימיות וע' רע"ב שם ותוס' זבחים סב. ובתוי"ט יומא פ"ד מ"ג], ב) יומא מד:, ג) עירובין קד:, ד) [פסחים פג.], ה) [צ"ל מזרחיים כ"א במשנה שבמשניות ע' תוי"ט], ו) [שבת כב: מנחות פו:, ז) יומא נב:, ח) [שמות כז], ט) [צ"ל ארבעה קבין], י) צ"ל שעה, כ) [ע' תוי"ט וע' מהרש"א פסחים פג: סד"ה תוס' היה מעמיד], ל) [לעיל סופ"ג], מ) [שם ועי"ש], נ) [לעיל ל סוע"ב], ס) [בסוף המסכת ליור יז], ע) [לעיל לב: מ"ב], פ) [יומא מד:], צ) [נ"א הקרבת], ק) [יומא לג.], ר) [ויקרא ו], ש) [יומא לג.], ת) [שם], א) נ"א קאי, ב) נראה דצ"ל ואע"ג דכיסוי העורות אינו מתחבר לפשתן רק העורות עצמן תפורין בהן מ"מ התחברות הפשתן עם המכסה כו', ג) [צ"ל לולב הגזול לז:], ד) [צ"ל דפסחים דף יט. ושם איתא הוסיף ר"ע].

◆

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה ומטוטלת וכו' אחר זה הס"ד ואח"כ מ"ה פסכתר כו' כבר נתבאר: (ב) ד"ה ומה שאמר וכו' שהם הכהנים מהיכל ומזבח פרשי:

◆

פי' הראב"ד

לכריכת נימא על בשרו וגם כשהוא מחמם דכל דבר שיש בו חימום ומכוון לחימום בו אסור בכל ענין בין בדרך לבישה ובין בדרך הצעה. וה"נ אמרינן בשלהי פ"ק דמסכת י"ט דהני צררי דפשיטי דזוזי אין בהם משום כלאים כלומר אע"פ שמתכוין לחימום שמשים אותו בחיקו אעפ"כ אינו אסור לפי שהמעות שהן צרורין בו הם מקשים אותם ביותר עד שאין בו חימום. וגם לבישה והעלאה לא שייכי ביה שהרי חתיכת בגד בעלמא הוא ונותנו בחיקו והרי אין בו לא כבוד ולא חימום ולפיכך מותר ותו לא מידי. וכלאים הואיל ודאתא לידן נימא בהו מילתא לפי ששמעתי בשם רבי יב"א ז"ל הלוי שאסור לכסות העורות בבגדי צמר ולחברם יחד ע"י תפירה ואע"ג דכסוי העורות אינו מתחבר לפשתן שהעורה עצמה מכוסה א) בהן התחברן עם המכסה של העורה שהוא צמר ע"י חיבור העורה עם המכסה אסור ואע"פ שהוא מחבר עורות עם המכסה בתפירת חוטין משי או קנבוס אינו מועיל מאחר שהעור עצמה תפורה בחוטי פשתן. וא"ת פשיטא ודאי שכך הוא דמ"ש שהעורה מפסקת בין חוטי פשתן לבגדי צמר ע"י חיבור שעורה מכוסה בו ומ"ש שהחוטין עצמן הוו מחוברים לצמר דכיון שהכל מחוברין יחד אמאי לא קרינן ביה לא תלבש שעטנז צמר ופשתין יחדיו דהא בכלאים בחרישה נמי כתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו אעפ"כ תנן במסכת כלאים בפרק כלאי הכרם דאין קושרין את הסוס לא בצדי הקרון ולא באחורי הקרון ותני עלה בתוס' דר"מ מתיר ופירש בפרושי' דה"פ דההיא מתניתין אין קושרין את הסוס לצדדי קרון ולא לאחורי קרון כדי ללמדו דרך (מנהג קרון) [למשוך בקרון] שיהיה רגיל לילך בקרון ומתוך פירושם משמע דמחמת כשלא צריך משיכת קרון הוא קושר אותן ובלאו הכי סגי בהאי אחריני שמושך בלא זה את הקרון ולהתרגל למשוך בעלמא קא עביד אינו אסור מדאורייתא אלא מדרבנן דילמא אתי למעבד במקום שצריך שניהם ולעיל מיני' דההיא בבא נמי תנן התם השלישית שהיא קשורה ברצועה אסורה ומפר' באותם הפרושים כמו כן דאם שתי הבהמות המנהיג את הקרון הם השוורים או סוסים

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה:
ז ב מיי' שם הל' ו:
ח ג מיי' שם פ"ו הל' ה:
א ד מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הל' ז:
ב ה מיי' שם הל' יז:
ג ו מיי' שם הל' טז:
ד ז מיי' שם הל' יג:
ה ח מיי' שם הל' יז:
ו ט י מיי' שם הל' ז:
ז כ מיי' שם הל' ח:
ח ל מיי' שם הל' ט:
ט מ מיי' שם ופ"ד מהל' עבודת יוה"כ הל' ב:

◆

שיטה מקובצת

א] הגחלים אילך ואילך תיבת הילך נמחק: ב] מכבדן. עי' תוס' דזבחים (דף לא ע"ב ד"ה המוריד): ג] ובא ומשתחוה וכן: ד] זהיר שלא תתחיל מלפניך שלא תיבת שמא נמחק:

◆

פי' הרא"ש

מלא וגדוש קטרת. ומונח בתוך כף הגדול שאם ישפך ממנו דרך הליכתו יפול לתוך כף הגדול. וא"ת והרי כף חוצץ בין ידו לבזך והוה חציצה כדאמרינן בזבחים מזרק במזרק חוצץ וי"ל כיון דלצורך עבודה היא לא הוה חציצה א"נ הוה לקיחה בדבר אחר ושמה לקיחה בפרק ג) לולב וערבה וכן פי' ר"י ז"ל בזבחים [כד. וע"ש תוס' ד"ה הואיל] דלא הוה חציצה אלא כשאוחז בדפנות הכלי ולא כשאוחז בשוליו: במין מטוטלת היה. כעין טבעת שהיה לכסוי מלמעלה והיה מטלטל על ידה ואית דגרסי מטוטלת כמין כר של עור נתון עליה לכיסוי מלמעלה [וכדי] שלא יצא ריח הקטרת ויהיה ריחו נודף וחזק היו מכסין וחבירו בפרק במה בהמה יוצאה [דף נד.] לא יצא הגמל במטוטלת אבל יוצא במטוטלת הקשורה לו בשלייתה והיא חתיכת בגד שקושרין לו שלא יצטנן: מי שזכה במחתה. לחתות גחלים מעל המזבח החיצון ולהוליכם לתתן על מזבח הפנימי להקטיר עליו את הקטרת ולא היה בה פייס אלא הזוכה בקטרת אומר לזה שאצלו זכה עמי במחתה ועלה לראש המזבח וחתה וירד: נטל מחתה של כסף. ביומא [דף מג:] תנן דמחזקת ד' קבין. ול"ג ופינה את הגחלים הילך והילך וחתה מן המאוכלות הפנימיות. דגבי תרומת הדשן תנן הכי דמלאתו באותן הקרובים להיות דשן ומאוכלות ואין בהם ממשות של גחלים אבל הכא בעי גחלים לוחשות ובוערות דכתיב גחלי אש ואגב משנה דתרומת הדשן כתבוהו כאן ג"כ ול"ג דגרסי' ופנה את הגחלים אילך ואילך וחתה לפי שהגחלים העליונים כבויות ואין לוחשות עבר אל עבר כמו התחתונים. אבל לא גרס מן המאוכלות הפנימיות דזה נקטו אגב משנה דתרומת הדשן: ועירן לתוך של זהב. אבל לא היה חותה בשל זהב דהתורה חס על ממונם של ישראל שהיא נחסרת מחום האש: בקב גחלים. שהיה חותה בשל ד' קבין ומערן לתוך של ג' קבין: מכבדן לאמה. ואין כאן משום לא תכבה וא"ת אכתי מיהא קדשי במחתה כדאמרינן בפ"ק ד) דזבחים העיד ר' עקיבא הסולת והלבונה והקטורת והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן משום דהכלי מצטרפן אלמא מחתה כלי שרת היא וקדשו הגחלים והאיך מפסיד ההקדש וי"ל דההיא דר"ע איירי בגחלים של יום הכפורים שבאותה מחתה שחותה הוא מכניס אבל גחלים של כל יום מחתה שחותה בה לא היתה כלי שרת והכי איתא בירושלמי תפתר בגחלים של יום הכפורים: פסכתר. סירותיו מתרגמינן פסכתרותיה ומכסה אותן שלא יכוו בהן רגלי הכהנים לתך. חצי כור: אחת שהוא מושך בה. כי היה ממלא אותו אפר להורידו מעל המזבח ואוחז בשלשלת ומושך: ואחת. אוחז בשלשלת מלמעלה כדי שלא תתגלגל כי היתה למטה כמין יורה. על שרץ בשבת. שנמצא בעזרה וחוששין שמא יגע בו אדם כופין עליו פסכתר ואין מוציאין אותו בשבת משום איסור מוקצה ויש שבות שאסרו במקדש כדאמרינן גבי לחם הפנים [מנחות נו.] דנטילת קנים והנחתן אין דוחין שבת וכדאיתא בפסחים [דף סד. וכ"ל גבי מקלות היו שם] גבי קנים היו שם וי"מ משום דעזרה רשות הרבים וכ"ל שטעו בהא דאמרינן בפ"ה דפסחים [דף יט:] דלא אומרת רשות הרבים בשבת אלא היא

[illegible]

בזמן [א]שכ"ג נכנס להשתחות שלשה אוחזין בו אחד בימינו ואחד בשמאלו ואחד באבנים טובות וכיון ששמע הממונה קול רגליו של כ"ג שהוא יוצא הגביה לו את הפרוכת נכנס (א) (יוצא) והשתחוה ויצא נכנסו אחיו הכהנים השתחוו ויצאו: ב באו ועמדו על מעלות האולם עמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים וחמשה כלים בידם הטני ביד אחד והכוז ביד אחד והמחתה ביד אחד והבזך ביד אחד וכף וכסויו ביד אחד [ב]וברכו את העם ברכה אחת אלא א)שבמדינה אומרים אותה שלש ברכות ובמקדש ברכה אחת [ג]במקדש היו אומרים את השם ככתבו ובמדינה בכנויו במדינה [ד]הכהנים נושאים את ידיהם כנגד כתפיהם ובמקדש על גבי ראשיהן חוץ מכהן גדול שאין מגביה את ידיו למעלה מן הציץ ר' יהודה אומר אף כהן גדול מגביה את ידיו למעלה מן הציץ שנאמר [1]וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם: ג [ה]בזמן ב)שכ"ג רוצה להקטיר היה עולה בכבש והסגן בימינו הגיע למחצית הכבש אחז הסגן ב) בימינו והעלהו והושיט לו הראשון הראש והרגל וסמך עליהן וזרקן הושיט השני לראשון שתי הידים נותנן לכהן גדול וסמך עליהן וזרקן נשמט השני והלך לו [ו]וכך היו מושיטין לו שאר כל האברין והוא סומך עליהן וזורקן ובזמן שהוא רוצה הוא סומך ואחרים זורקין ג)בא לו להקיף את המזבח [ז]מהיכן הוא מתחיל מקרן דרומית מזרחית מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית [ח]נתנו לו יין לנסך הסגן עומד על הקרן והסודרים בידו שני כהנים עומדין על שלחן החלבים ג) ושתי חצוצרות בידם תקעו והריעו ותקעו באו ועמדו אצל בן ארזא אחד מימינו ואחד משמאלו [ט]שחה לנסך והניף הסגן בסודרים והקיש בן ארזא בצלצל ודברו הלוים בשיר הגיעו לפרק תקעו והשתחוו העם על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה זהו סדר התמיד לעבודת בית אלהינו יהי רצון שיבנה במהרה בימינו אמן: ד ד)[י]השיר שהיו הלוים אומרים במקדש ביום הראשון היו אומרים [2]לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה בשני היו אומרים [3]גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו בשלישי היו אומרים [4]אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט ברביעי היו אומרים [5]אל נקמות ה' אל נקמות הופיע בחמישי היו אומרים [6]הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב בששי היו אומרים [7]ה' מלך גאות לבש וגומר בשבת היו אומרים [8]מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים:

הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא לה מסכת תמיד

שזכה בו (ערבית יזכה שחרית)ה) אלא לקטרת בלבד שמפייסים לה חדשים (א) עם ישנים בין הערבים כמו שהקדמנו. וכבר אמר בגמ' סוכה (דף נו:) משמר היוצא מקריב תמיד של שחר ומוספים ומשמר הנכנס מקריב תמיד של בין הערבים ובזיכין אלו ואלו חולקין בלחם הפנים כמו שבאר שם. ודע שבין הערבים אי אפשר גם כן בלי דישון מזבח הפנימי ובלי דישון מנורה כמו שזכרנו בבקר. ולפיכך יהיה סדור האמתי היוצא מכל מה שאמרנו ועל דעת חכמים כן והוא שאחר הרמת הדשן ממזבח החיצון והוא מזבח העולה מסדרין מערכה גדולה ואחר כן מערכה שניה ואחר כן מעלין שני גזרי עצים ונותנין אותם על מערכה גדולה ואחר כן מזמנים כבש התמיד ואחר כן פותחין שער הגדול כמו שזכרנו ובשעת פתיחתו שוחט התמיד ובאים שתי כהנים להיכל שאחד מהם מדשן מזבח הפנימי והשני מדשן המנורה תוך זמן ששוחטין התמיד ונוטל דמו במזרק ואינו זורק דמו על גבי מזבח עד שגמר דישון מזבח הפנימי ואז זורק דמו ואחר זריקת דמו מתעסק בהטבת חמש נרות המתעסק בו ומתעסקים האחרים בניתוח התמיד והבאת אבריו לכבש ומליחתם שם כמו שהקדמנו הכל בבת אחת אחר כך מתקבלין בלשכת הגזית וקורין כמו שהקדמנו ואחר כן מביא הקטרת להיכל ומקטיר ואחר כן מטיב שתי נרות הנשארים כמו שהקדמנו ואחר כן מעלין האברים לגבי מזבח ואחר כן הסלת ואחר כן החביתין ואחר כן יין לנסך ובשעת ניסוך היין מתחילים הלוים בשיר ומנגנים בכלים הנזכרים בערכין (דף י.) ותוקעין תשע תקיעות בהפסקות כפי הפסקות השיר כמו שיתבאר עכשיו וכשיוצא המקטיר מן ההיכל עומד על מעלות האולם עם הכהנים האחרים כמו שיתבאר עד שיגמר העלות האברים למזבח אח"כ מברכין העם ברכת כהנים כמו שיתבאר ושמור הסדר הזה שהוא יוצא מתוך כל מה שנאמר בענין זה במשנה ובהתלמוד:

הדרן עלך החלו עולים

בזמן. אבנים טובות. ר"ל אבני אפוד. והשתחויה זו לא תהא אלא בהיכל בלי ספק: **[ב] באו ועמדו.** רומז אל הכהנים שקראו בלשכת הגזית ואח"כ עשו מן העבודות מה שעשו אחר כך החלו עולים במעלות האולם. והראשונים הם חמשה כהנים שזכר אותם ואחר שגמרו עבודתם תחלה ועמדו על מעלות קודם שיגיעו שאר אחיהם העוסקים בהעלאת אברי התמיד כמו שנתבאר בסדר שזכרנו. ופרשנו הענין שנשאר מן ההלכה הזאת בשביעי מסוטה ו) ושם פירשנו אותו פירוש גמור תדרשנו משם: **[ג]** הקפה זו אינה מיוחדת לכהן גדול אלא כל המקיף המזבח כך הוא מקיף כמו שבארנו בחמישי מזבחים. וכבר נתבאר בשני משקלים [מ"ד] שהיו במערבו של כבש שתי שלחנות אחד של כסף נותנין עליו כלי שרת ואחד של שיש נותנין עליו האברים והוא שלחן החלבים הנזכר כאן. ובחמישי משקלים [מ"א] אמרנו בן ארזא מקיש הצלצל. וכבר בארנו בחמישי ז) ממנחות ח) שהסמיכה לא תהא אלא על החיים וסמיכה זו היא על האברים ולפיכך היא כמו שאמרנו שם משום כבודו של כהן גדול כדי שתהא לו היכרא: **וסודרין.** הם דגלים: **[ד]** כבר נתבאר בגמרא ר"ה (דף לא.) הטעם למה ייחדו אלו המזמורים לאלו הימים ואמרו ביום ראשון לה' הארץ ומלואה לפי שהוא תחלת מעשה בראשית ובשני שבו נחלקו המים והיו השמים תחתיהם אומר גדול ה' ובשלישי שבו נראית הארץ שעליה יהיה הדין והדיינין אומר אלהים נצב בעדת אל ברביעי שבו נבראו השמש והירח אומר אל נקמות ה' שהוא נוקם מן התועים אחר עבודתם בחמישי שבו נבראו מיני בעלי חיים ויש בזה פלאים מפני החלוק שבמיניהם ותנועתם מעצמם ופלאים אחרים שיש בבעלי חיים אומר הרנינו לאלהים עוזנו לפי שבשעה שרואין אותם משבחים הבורא ומגדלים אותו בששי שבו נשלם מעשה בראשית ונברא האדם גם כן שמבין גדולת הבורא יתעלה אומר ה' מלך גאות לבש:

הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא לה מסכת תמיד

עין משפט
נר מצוה

א א מיי' פ"ה מהלכות כלי המקדש הל' יא:
ב ב מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הל' ד ה [ופי"ד מהל' תפלה הל' ג והל' ט טוש"ע או"ח סי' קכח סעי' יג]:
ג ג מיי' פי"ד מהלכות תפלה הלכה י:
ד ד מיי' שם הלכה ט [טוש"ע א"ח סי' קכח סעי' יב]:
ה ה מיי פ"ה מהלכות כלי המקדש הלי"ג:
ו ו מיי' שם הלכה יד:
ז ז מיי' פ"ז מהלכות מעה"ק הלכה יב:
ח ח מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הל"ו:
ט ט מיי' שם הל' ז:
י י מיי' שם הלכה ט:

שיטה מקובצת

א] נכנס והשתחוה תיבת יוצא ל"ש: ב] הסגן הכהן גדול בימינו והעלהו הושיט לו: ג] ושתי אצוצרות. עי' תוס' ערכין (דף י ע"ב):

נשלם מס' תמיד בילא"ו

ואין תלמוד קבוע בה רק בפרק ראשון שני ורביעי אבל שלישי וחמישי וששי לא נקבע עליהם תלמוד גם המפרש אינו אלא מקבץ מפי' רש"י דיומא ומשאר דוכתי ובפרק ששי וחמישי נדפס פי' הרמב"ם ז"ל במקום אותו המפרש. מס' מדות אין בה לא תלמוד ולא הגהות על פי' הרמב"ם ז"ל ולא על פי' ה"ר שמעיה ז"ל שנדפסו עליה גם בשאר מסכתות שבתלמוד לא מצאתי עליהן הגהות רק מועטות וע"כ לא חששתי להעתיקם אבל במס' נדרי' ונזיר ראיתי הגהות ופירושים עליהן ולזכות את הרבים נתתי אל לבי להעתיקם בס"ד:

פי' הרא"ש

והמנורה ניתנין במקום אחד הוצרך מדשן את המנורה להניח שם את הכוז ובשביל הטבת ב' נרות הניח גם מדשן את המזבח את הטנא כדי שיוציאם ביחד: והשתחוה ויצא. לפי שנגמר עם העבודה היה משתחוה כעבד שמשמש את רבו ונוטל רשות ויוצא: מדשן את המזרחי. מסיר הפתילה והשמן ומקנח את המנורה ונותן לתוכו פתילה חדשה ושמן: ומניח את המערבי דולק. כדכתיב להעלות נר תמיד זהו נר מערבי שנותן בה השמן כמדת חברותיה והיתה דולקת עד הערב והיה מדליק ממנה לשאר נרות ועדות היא שהשכינה שורה בישראל ואף על גב דאמר בסדר המערכה דאביי [יומא לג.] הטבת ב' נרות קודם לקטרת אלמא דחשיב ב' נרות כאחד קרא אניסא לא סמיך ואביי סידר סדר המערכה כשאין ישראל ראוים לעשות להם נס כמו אחר שמת שמעון הצדיק ע"ה: מצאו שכבה. בזמן שאין הנס: מדשנו. כמו האחר ומדליקו בערב ממזבח העולה ומדליק ממנו שאר הנרות ובפרק טרף בקלפי [דף מה.] מפרש טעמו למה מדליק ממזבח העולה: נטל את הכוז ממעלה שניה. שהניחו שם כשהטיב הנרות כדתנן לעיל וא"ת הרי כבר נטלו כשמדשן שתי הנרות והרי הוא בידו ומחמת קושיא זו מפ' ומדליקו ממזבח העולה מיד בבוקר ומניח את הכוז על המעלה בשעה שהולך להביא האש מעל המזבח אבל משמע בכל דוכתא שלא היה נר המערבי דולק ביום אלא בשעת הנס: ורידדן בשולי המחתה. היה מפזרן על המזבח כדי להשליך הקטרת עליהן כשהוא דק ולא עב כדי שיהיה שורף מהר ולמעט העשן. וירקעו מתורגם ורדידו: והשתחוה ויצא. כי עתה גמר עבודתו: נותנו לאוהבו. כשיספוך אותו: לתוך חפניו. וא"ל מדהזכיר חפניו על המתפזר מכלל דהשאר לא היה בחפניו זה א"א דאם ההתפזר לבד היה נותן לתוך חפניו האיך ישא הבזך: ומלמדין אותו. לפי שלא הקטיר מימיו היו צריכין ללמדו שלא יתפזרו הקטרת מעל הגחלים שלפניו כי יעלה תמרתו וכשיושיט חפניו על הגחלים לפזר חוצה לא יכוה אלא מתחיל ברחוק ממנו ומושך ידו אליו והיינו דקאמר מתחיל מרדד ויוצא כלומר התחיל מרדד ומפזר לצד פניו כלפי המערב ויוצא מוציא ידיו: עד שהממונה אומר לו הקטר. כי הממונה היה מזהיר את כולם לפרש בשעת הקטרה ואז אומר למקטיר הקטר: פרשו העם. מבין האולם ולמזבח וכו' יליף לה מקרא כ) דצריך לפרוש:

הדרן עלך פרק החלו עולים

נכנס להשתחות. אחר הקטרה נכנס להיכל להשתחות ואין זה ביאה רקנית דהשתחואה עבודה היא: שלשה אוחזין בו. לכבודו של כה"ג כשר שסומכין בו עבדיו בכניסתו להיכל המלך: ואחד באבנים טובים. שבחשן: הגביה לו את הפרוכת. התלוי לפני פתח ההיכל לצניעות וכן היה לפני שער האולם: **באו** ועמדו על מעלות האולם. המקטיר הזוכה במחתה מאותו שקיבל הכף: עמדו ראשונים. שדשנו מזבח פנימי והמנורה: לדרום. של השלשה לפי שבצפון חשוב הוא לקדשי קדשים לכך מקטירי הקטרת היו עומדין לצד צפון: וברכו את העם ברכה אחת. נשאו כפיהם לברך את ישראל יברכך וגו' יברכך יאר ישא היו אומרים ביחד בלי הפסק בנתיים שאין עונין אמן במקדש לכך לא היו מפסיקין ביניהם. וא"ת והרי עונה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד י"ל כיון דברכת כהנים אינה כ"א לברך את ישראל לא היו עונים בשכמל"ו ואע"פ שביום הכפורים היו עונין זהו משום חשיבות היום שהוא יום סליחה ומחילה וכפרה: שבמדינה אומר ג' ברכות. מפסיק ביניהם באמן: את השם ככתבו. יו"ד ה"א וי"ו ה"א ובפרק אלו נאמרים [דף לח.] מפיק ליה מקרא: בכנויו. באל"ף דל"ת: ובמקדש ע"ג ראשיהן. לפי שמזכירין שם המפורש ושכינה שורה למעלה ל) שקשה להגביה אצבעותיהם: למעלה מציץ. שכתוב בו קדש לה' ולא יתכן שיהיו ידיו למעלה: וישא אהרן את ידיו אל העם. משמע שנשאום למעלה מראשם: בזמן שכה"ג רוצה להקריב. כי כה"ג א"צ פייס כי הוא מקריב בראש איזה קרבן שרוצה: אוחז הסגן בימינו והעלהו. שכבר נתייגע בעליית חצי הכבש: וסמך עליהן וזרקן. מפ' במנחות [דף סב:] דהך סמיכה לאו סמיכה גמורה היא דאין סמיכה בצבור אלא ב' סמיכות ועוד דאין סמיכה בשחוטין. ואין סמיכה זו אלא להראות שעבודת כה"ג חשובה לכך סומך על האברים וזורקן על המערכה: הושיט השני לראשון. זהו דרך כבוד כהן גדול שיקבל כל האברים מיד אחר: **בא** לו להקיף את המזבח. לצורך ניסוך כי אחר הקטרת האברים היה ניסוך היין. והכבש היה בדרום וכשעולה בכבש ופנה לימינו ולשמאלו ומתחיל להקיף פוגע בקרן דרומית מזרחית תחלה ומקיף לימינו עד שהוא מגיע לקרן מערבית: נתנו לו יין לנסך. ששם היו השיתין שהנסכים יורדים בו לתוכו כדאיתא בפרק קדשי קדשים [דף סא:] שהוסיפו על המזבח ד' אמות מהמערכה וד' אמות מן הדרום כדי להכשיר השיתין למזבח ואע"ג דתנן בזבחים [דף סג.] כל העולים למזבח עולין דרך ימין ומקיפין ויורדין אל דרך שמאל חוץ מהעולים לג' דברים אלו שעולין ופונין דרך שמאל וחוזרין על העקב ניסוך היין והמים [ועולת העוף] דהיינו כהן שזוכה בניסוך היין (אותו) הוא עולה עם היין במערבו של כבש ופונה לשמאלו לקרן דרומית מערבית שאם היה פונה לימינו להקיף את המזבח היה היין מתעשן בעשן המערכה ויין מעושן פסול לנסכים [ועולת העוף נמי שמא תמות בעשן]. אבל כה"ג שעולה להקטיר אם רצה גם לנסך מקיף דרך ימין וכהן שזוכה בניסוך העלה את היין ופנה לשמאל ופגע בכהן גדול נותן לו יין לנסך: הסגן עומד על קרן. שהיא אמה על אמה: על שולחן החלבים. [illegible]

[illegible]

[illegible] הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא לה מסכת תמיד [illegible]

מסורת הש"ס

א) [סוטה לז:], ב) מנחות לז., ג) זבחים סד., ד) [כל המשנה ופירושה בר"ה לא.], ה) [שחרית יזכה ערבית], ו) [דף לז.], ז) [נ"ל בתשעה], ח) [דף לד.], ט) נ"ל אינו מתחבר ע"י חוטי פשתן עם העורות כ"א בחוטי משי או קנבוס אבל החוטי פשתן עם הצמר וכו', י) נ"ל דמשמע בתפירת המנעל עצמו מיירי, כ) [ויקרא יז וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש], ל) [נ"ל שאל מקשרי אצבעותיהם מגביהים ידיהם למעלה מראשיהם], מ) [איוב ל"ט י"ג ות"י גדפא דתרנגול ברא דמשבחא ומקלסא].

תורה אור השלם

1. וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים: ויקרא ט כב
2. תהלים כד א
3. תהלים מח ב
4. תהלים פב א
5. תהלים צד א
6. תהלים פא ב
7. תהלים צג א
8. תהלים צב א

הגהות הב"ח

(א) ד"ה (בעמוד הקודם) ומה שאמר וכו' שמפייסין לה חדשים בין הערבים כצ"ל ותיבות עם ישנים נמחק:

פי' הראב"ד

בשור ובחמור יחדיו וא"צ שיהו צמודין יחדיו [אלא] שביחד ינהגו העגלה או ימשכו המחרישה אבל לגבי שעטנז צריך שיהיה ממש חיבור יחד דכתיב ובגד כלאים שעטנז דמשמע שהבגד עצמו הוא כלאים ע"י צמר ופשתים וגם אונקלוס לא תרגם לענין חרישה מחובר כחדא כמו שתרגם לגבי לבישה. וכיון שאין לנו כ"כ ראיה לענין (עבירה) [לאו] דכלאים כשהעור או צמר גמלים וארנבת מפסיק בין צמר לפשתים מכלאים דחרישה לפיכך צריכין אנו ראיה אחרת אם יש לאסור בכה"ג ושמעתי שר' יב"א הלוי ז"ל הביא ראיה בתשובתו מההיא דפרק בתרא דמסכת כלאים דתנן לא יקשור פרט של צמר בשל פשתים לחגור במתניו אע"פ שהרצועה באמצע אלמא משמע אע"ג דרצועה באמצע בין פשתן לצמר אעפ"כ אסור פי' לשון פרט פי' בערוך שהוא מעבותות של צמר ופשתן ויש שפי' שהיא (גם) חגורה של צמר וחגורה של פשתן והיינו הך. ולשון הי"מ נראה שהוא מלשון דבר המצייר כדאמר פ' אין דורשין יצא עמו תלמידים לבושי סריקין של זהב ופרט קורא אותן בלשון משנתינו מפני שהרוב מציירין כעין פירט' נינהו והכל א' ושמעתי שיש דוחקים לומר דההיא מתניתן לא יקשור פרט יחידאה היא משום דר' חנינא בן גמליאל קתני לה בתו' דכלאים ולאו מילתא היא דהשתא מיהא סתם לן תנא כוותיה ועדיין יש דוחקין לדחות בקש ולומר דההיא לא יקשור פרט כו' אינו ענין לכסות עורות בבגדים צמר שהרי כיסוי העורות אינו מתחבר ט) ע"י חוטי פשתן עם הצמר עצמו אינו מתחבר בשום מקום בעורה אבל פרט צמר ופרט פשתן אם אינו מתחבר ביחד באמצע מחמת הרצועה מ"מ לבסוף כשיחגור את עצמו יש לו לקשור פרט צמר ופשתים מלפניו ביחד וגם זה דיחוי מעיקרא שהרי כיון שקושר לפניו קשר גמור פשיטא ודאי שהוא אסור ומאי רבותא הוא בזה שהרצועה מפסקת מאחוריו (שהרי) דהיכי אשכחן בכלאים שצריך מכל צדדין יהיו מחובר יחד פשתן עם הצמר דכיון שמצד אחד הוא מחובר כגון מלפניו מעתה בכל ענין שיעלה עליו הוא אסור מידי דהוה אכסוי דכלאים שהיא אסור בהעלאה בעלמא כגון שמכסה עצמו בלילה אע"פ שאינו מחובר באדם כלל וה"נ הכי ברצועה מפסקת האיך יפקע ממנו איסור כלאים אם הוא זה שקשר מלפניו חשוב קשר אלא ע"כ משמע שקשור ומלפנים לא היה עושה קשר קיים אלא כעין לולאות כפי מה שהיו אז נוהגים. ובירושלמי בשלהי מסכת כלאים מתיר פיסקי דעמיד על של כיתן משום דשניץ גרמיה והוא נחית ליה וי"ל שע"י שינוץ אין זה קשר חשוב לענין כלאים והכי [נמי] א"ל שבעמור שלהם היו עושין חבור מעט שאינו חיבור חשיב לענין כלאים ולדברי הריב"א הלוי ז"ל יש להם להביא ראי' אחרת לענין כסוי העורות שאסור דהתם בירושלמי מסיק דר' זירא הוה מפקיד לר' אבא בר זבינא דיאמר לאומן דלא יחוט לי' מסאני' בכיתן אלא ברצועה והרי לך אפי' אם תפרש בההיא רצועה היינו אותה הרצועה שקושרין בה המנעלים אעפ"כ (גדול) [יש] להביא ראיה לעובדא דילן דאסור שהרי ע"כ משמע כשהיו רגילין להשים בתוך המנעלין שלהם צמר ועתה כשיתפור מבחוץ בחוט של פשתן הרי היא לך חיבור (הכל אע"פ) [כלאים ע"י ד"א שהרי עור המנעל] מפסיק בין חוט לצמר וזה דוחק לומר דהתם במאי עסקינן שהצמר בתוך המנעל יוצא לחוץ למנעל י) דמשמע חוט עצמה מיירי דהיינו ממש כמו עובדא דידן לענין כיסוי העורות עוד נוכל להביא ראיה אחרת לדברי ריב"א הלוי ז"ל דהתם בתוספתא דכלאים קתני הכי צמר הגמלים והרחילים בד"א בזמן שהביא פשתן וטרף עמהן וטרפן זה בזה אבל העושה חלוק שכולו צמר גמלים או כולו ארנבים וארג חוט אחד של צמר בצד זה וחוט אחר של פשתן בצד זה אסור ואותם הרוצים להתיר לכסות העורות מפרשי סיפא דהך בבא דה"ק וארג חוט אחד של צמר בצד זה וחוט אחד של פשתן כלומר שארג חוט אחד של צמר ושל פשתן שניהם בצד אחד ביחד אסור אבל אם היה חוט אחד פשתן בצד זה וחוט של צמר בצד זה היה מותר מאחר שצמר גמלים או צמר ארנבת מפסיק בנתיים אבל תחילת אותו התוספתא דגרסי בהו הכי באותו לשון שכתבתי לעיל טעם דקתני ברישא צמר הגמלים והרחילים בד"א כו' דאהיכי קאי בד"א הלא ברישא לא אשמעינן אכתי לא איסור ולא היתר ומדרישא טעם סיפא נמי טעם דקתני וארג בו חוט אחד של צמר וחוט אחד של פשתן אסור ועל איזה צד קאי האי תנא דקתני בצד זה למזרח או למערב או לצפון או לדרום אלא

מדרישא טעות סיפא נמי טעות (לפי) בתוספתא נמצאת מדוייקת הגירסא בלא שינוי (אלא לפי פשוטה) כתובה כך צמר הגמלים והרחלים מותר בד"א בזמן שהביא פשתן וטרף עמהן וטרפן זה בזה אבל העושה חלוק שכולו צמר גמלים וכולו צמר ארנבים וערב בו חוט אחד של צמר בצד זה וחוט אחד של פשתן בצד זה אסור ופי' הברייתא כך היא צמר הגמלין והרחלים מותר כלומר מותר לחברן יחד בפשתן שיביא ביניהם פשתן ויחברם יחד. בד"א כו' כלומר דווקא ע"י טריפה יחד זה בזה מתבטל המועט במרובה אבל לא ע"י טריפה כגון חלוק שכולו צמר גמלים וכולו צמר ארנבים ואורג בו חוט א' של צמר בצד זה וחוט אחד של פשתן בצד זה אסור דאפי' בכה"ג חשוב כלאים וא"ת כיון דהך בבא דתוס' דומיא היא לסרט צמר ופשתן ורצועה מפסיק ביניהם והך בבא דתוספתא היא לעיל מניה דההיא בבא דסרט צמר ופשתן דקתני לה ר' חנינא בן גמליאל א"כ מאי קמ"ל רחב"ג בסרט של צמר ופשתן ורצועה מפסקת בניהם טפי מדשתעי כבר ברישא גבי עושה חלוק שכולו צמר גמלים או צמר ארנבת וכו' י"ל דלאו פירכא היא דא"ל דהתם בצמר גמלים או ארנבת לא דמו לרצועה מפסקת בניהם דהתם אע"ג דצמר ארנבים או גמלים כל החלוק מ"מ תורת בגד עליו אלא שתורת בגד שעטנז אינו עליו אלא מחמת אלו שני חוטין הצמר ופשתן לפיכך עכשיו כשיצרפו לשם גם אלו שני חוטין שפיר נקרא בגד כלאים ושעטנז אבל גבי סרט של צמר ופשתן ורצועה ביניהם והרצועה לא נקראת בגד הוי אמינא דאינו חשוב להיות בגד כלאים ולישתרי קמ"ל רבי חנינא דאפילו בכה"ג אסור ומזה אין לזוז: מסייע ליה לר' יוחנן. כלומר מדקתני שהבע"ק היה מהלך במחילה שתחת הבירה שאע"פ שבעזרה אסור ליכנס ש"מ דמחילות לא נתקדשו: נחר ליה. פי' בערוך מלשון נהימה כלומר נהם בגרונו בקול כדי שישמע רב ספרא ויצא: א"ל רב ספרא ליעול מר א) א"ל אכתי לא סלקת כו' לאו הכי תנן מצאו נעול. ויש מתמיהים האיך היה מדבר בד"ת בבית הכסא וי"ל שהיה בה"כ דפרסאי ואשכחן במסכת ברכות דכסתומים דמי ומש"ה שרי אבל א"צ לכל זה דלפי הפירוש דברי המפרשים ז"ל דרב ספרא היה מבקש לר' אבא ב) מתניתין דקתני מצאו נעול הוא קשה האיך ר' אבא לא יתרץ לו כלומר שהרי משנה שגורה בפי הכל והאיך טעה בה ר' אבא אלא ע"כ דהכא פי' א"ל ליעול מר אע"פ שתמהני עליך האיך אתה נוהג כו' ולא דיבר לו יותר אז בבה"כ וזה אינו אסור לומר בבית הכסא ותלמודא הוא דקא פריך ומקשה ואזיל לרב ספרא למה היה אומר כן לר' אבא לאו הכי תנן מצאו נעול וכו' וזה א"א שר' אבא לא ידע מתניתין היה לו לחשוב רב ספרא שלא עשה [ר"א זה] על חנם אלא מסוכן היה ולא היה יכול לאוקמי לנפשיה ולהמתין. ורב ספרא דילמא מסוכן כלומר ור"ס שאמר שנהג כו' מפני שהיה לר"א לחשוב אע"פ שהוא עצמו היה מסוכן שמא ר"ס כמו כן הוא מסוכן אם אפסוק בעמוד החוזר לפיכך שפיר אמר רב ספרא דגמר מילי וכו' אבל בבית הכסא לא היו כל הדברים: חשיך ותקין נפשך וקדים תקין נפשך למוד עצמך לפנות ערב בשעה שאין אדם מצויין בחוץ ותהא רגיל להקדים בשחרית עד שבני אדם ישנים ולפנות שאל"כ תצרך להתרחק מבני אדם עד כדי שלא יראה פרועך לפי שלא היה לשם בתי כסאות מרובים ואי לא ישכים יקדמנו אחר והוא יצטרך להתרחק ולהפנות בלא בית הכסא: תוב וגלי. כשתרצה לפנות תשב בתחילה ואח"כ גלי בגדיך וכסה עד שאתה יושב על בית הכסא והדר קום משום צניעות שלא יראה בשרך: שטוף ושתי שטוף ואחית. שטוף הכוס עד שאתה תתן בו המשקה משום נקיות ולאחר שתייה בו חזור ושוטפו והחזירהו למקומו שאם יצטרך לשתות בו פתאום ואם אין לך פנאי לשוטפו קודם שתתן בו המשקה שיהיה כבר משוטף: וכשאתה שותה מים בכוס שפוך מהם כנגד אותו מקום שהיה פיך שם ואח"כ תן לתלמידך: ומת בצמא. שהיה בוש לשפוך מהם לאחר שתיית רבו ולא היה יכול לשתות שהיה איסטניס: לית בו משום אפקרותא ג) שאינו לרבו. לא תפלוט אל תהי רוקק מפיך כדאמרי' התם בעירובין (צ"ט) רק בפני רבו חייב מיתה. לבד מקרא ודייסא שאם אכלת דלועין השליך לחוץ: איש הר הבית. משנה היא במסכת מדות ובכאן מביא אותה משום ר' חייא בר אבא דאמר כי מטא ר' יוחנן בההיא מתניתין כו' ואיידי דנקט במילי דתוכחות תנא הך בהדייהו: **דף כח ע"א** איש הר הבית נקרא כך שממונה על כל השערים שבהר הבית: שלום עליך בפרושי רבותינו מפ' דאע"ג דאמרינן הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאילו עשאו במה זהו במשכים לפתחו שעומד בפתח הבית וכל אדם שעובר לפני ביתו נותן לו שלום אז אסור אבל אם יפגיע אדם את חבירו ברשות הרבים הרי יש לו ליתן שלום כמו כן בכאן וגם הא דאמרינן שאסור ליתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא בפ"ק דמגילה שמא בעזרה לא היה שום שד רשות לכנוס ול"נ שמרחוק אסור ליתן שלום אבל כשמכירו שפיר דמי והא נמי דאמרינן שאסור ליתן שלום קודם שיתפלל ה"מ בשכבר הגיע זמן תפלה אבל בלילה כגון הכא שלא הגיע עדיין עת התפלה ש"ד: שלא על אונס שינה. כלומר אדם שעבר עבירה שלא באונס וק"ו שהיה עושה בזדון: ינעם היינו נחת רוח: וי"א. איזה דרך ישרה יחזיק באמונה יתירה: ברכת טוב. כלומר בשבילם באה ברכה לעולם: לחלקו. למחיצתו מוכיח אדם אחרי כלומר מי שמוכיח את האדם אני גוררו למחיצתי: מתניתין משכים וטובל. אפי' טהור אין ליכנס לעזרה בשביל עבודה א"כ טובל: וכי באיזה שעה וכו' בתמיהא וכי האיך היה יודע באיזה שעה בא פעמים שהוא בא מקריאת הגבר וכו' לפי' היו לו להשכים כל כך ולכווין אותה שעה שהיה יודע ברור שלעולם לא היה רגיל הממונה להשכים כ"כ ולבא להיות דופק והכל בשביל שיהיה מוכן כשיבא הממונה שיהיה כבר טבול: משטבל יבא ויפיס. כדאמר אין אדם נכנס לעזרה אא"כ טבל: והפייס. א"ל שבאותו מקום עצמו דהיינו בבית המוקד היו מפייסין אלא במקום שהיו רגילין להפיס כגון בלישכת הגזית וכדאיתא במסכת יומא פ"ב אבל בתוס' רבותינו צרפת ז"ל כתוב בשם ר' יעקב ז"ל דבחצי בית המוקד שהיה מקודש בקדושת העזרה היה זה הפייס דלענין פייס בעי במקום קדוש משום דכתיב בבית אלהים נהלך ברגש ואע"פ ששאר פייסות היה בלשכת הגזית כדאי' ביומא התם היינו טעמא לפי שהכהנים היו בעזרה וקרובים ללשכת הגזית והוא חציו בקודש וחציו בחול לפי שהיו קרובים המפייסין לחציו שבקודש אבל כיון דאכתי היו להו בבית המוקד ולא ירדו עדיין לעזרה וא"כ במקום קדוש שבו מפייסין שבעזרה עצמה א"א להפיס מפני שאינו יכול לעמוד בעזרה בלא מצנפת דהכי אמרינן התם שהממונה בא ונוטל המצנפת מראשו של אחד מהן והר' יצחק בר ברוך ז"ל פירש שבשביל כך לא היה מפייסין בעזרה לפי שעומדין בכוליאר מסביב ואם היו מפייסין בעזרה היו אחוריהם כלפי בית המקדש ולי נראה משום דבלשכת הגזית היו יושבין ב"ד וכדאיתא התם דבעי זקן יושב במערבה דהיינו זקן של ב"ד המורה להם סדר הפייסות כדפי' לשם בקונטרס. ועוד הקשו בתוס' צרפת מהא דקתני מי שטבל יביא ויפיס מהא דאמר ר' יוחנן בזבחים קדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן למחר א"צ לקדש שכבר קדש בתחילת העבודה ומוקי לה רבא למלתי' דר' יוחנן כר' אלעזר ב"ש דאמר התם אין לינה מועלת לקידוש ידים ורגלים ופריך ליה לר"י מהא דקתני הכא בפרקין אחרינא לקמן ראוהו כהנים שירד והם רצו ובאו ומהרו קדשו ידיהם ורגליהן מן הכיור דאמאי היו צריכין לקדש הלא לר' אלעזר ב"ש לא פסלה לינה דקס"ד השתא דבכהנים עתיקין עסקינן באותם שעסקו עד הנה באברים ופדרים ומשני התם לעולם כר' אלעזר ב"ש והכא במאי עסקינן בכהני חדתי והשתא מקשו כך דהיכי ס"ד למימר דבכהנים עתיקין דא"כ קשה היכי תני כאן מי שטבל יביא ויפיס הלא ענין יותר מהרה נפסול קידוש ידים ורגלים מטבילה דהא קיי"ל כל המטיל מים צריך קידוש ידים ורגלים וטבילה אינו טעון עד שיסוך רגליו ואפ"ה אמרינן הכא דמי שרוצה להפיס היה טובל וא"כ אי ס"ד בכהנים עתיקין מיירי אמאי צריך לטבול. וכתוב לשם שינויא דעתיקי ללא צורך הוא דהא בלאו הכי לא קשיא מידי שהרי לפי משמעות המקשן היה להם גם זה להקשות דאמאי פריך ליה מהאי מתניתין דראוהו אחיו הכהנים שהיא שנוייה בפ' שני ה"ל לפרוך מהא דפ"ק דקתני בהדיא דא"ל הוי זהיר שלא תגע בכלי עד שתקדש ידיך ורגליך אלמא דפסלא לינה ולמה הוצרך לדלוג ולקשות מפרק שני ועוד כמו כן קשיא ודקארי ליה מאי קארי ליה וכי לא היה יודע שהיה מתרץ ליה בכהנים חדתה אלא ע"כ המקשה אינו מקשה מאותן הצריכים פייס כי כל שצריך פייס כך יכול ליפול גורל על חדתי כמו על עתיקי אלא מאותן דברים היו רוצה להקשות דבר שלא היה פייס עכשיו כגון אברים ופדרים שהיו עסוקין בו עד זמן תרומת הדשן הכהנים של אמש והיינו דקא פריך מהא מתניתין דפירקין אחריני דקתני ראוהו אחיו שירד והם רצו ובאו ומיהרו וקדשו ידיהם ורגליהם מן הכיור נטלו את המגרפות ואת הצינורות ועלו לראש המזבח האברים והפדרים וכו' והיה סבור המקשה שכך היה הדין לעשות שאותם כהנים שכל הלילה התעסקו באברים ופדרים כמו כן עכשיו לאחר הזמן תרומת הדשן היו להם מן הדין לסנק אותם לצדדים מפני שהכל כמו עבודה אחת היא ואפ"ה קתני שהיו מקדשין ידיהן ורגליהן אלמא דלינה פסלא. ומשני התם בכהני חדתי כלומר אע"ג דכמו עבודה אחת היא כיון שהגיע זמן תרומת הדשן שוב לא היו כהנים רשאין לעשות בעיכול אברים ופדרים אלא מיד היו מתעסקים בצורכי תמיד של שחר להרים הדשן ואח"כ לסלק האברים והפדרים לצד המזבח והיו יכולין לעשות גם כהנים חדתי דסילוק אברים חשבינן להו כמו עבודה אחרת דאין בכהנים שזכו לתמיד של בין הערביים חלק בהם יותר משאר כהנים ומש"ה האי דקתני מהרו לקדש ידיהם ורגליהם היינו אכהנים חדתי קאי ותו לא מידי: נטל את המפתח. פי' נטל הממונה את המפתח ופתח את הפשפש פתח קטן הי' עשוי בבית המוקד כדי שיהא יכולין לכנוס מתוכו לעזרה לפשפש את כל העזרה כדרך השרים שעושים פתח בתוך פתח גדול או אצל פתח מן הצד מפני שקשה היה להם לפתוח פתח גדול בלילה. וע"ש שהיו מפשפשין את העזרה נקרא פשפש דהכי תנן במסכת מדות שני שערים היו לו לבית המוקד אחד פתוח לחיל ואחד פתוח לעזרה פשפש קטן היו לו שבו נכנסין לבלוש את העזרה: אלו של כת זו הלכו באכסדרה ע"ג ד) עמודים ותקרה אבל באמצע העזרה מקום המזבח והכבש ומקום שחיטה לא היה מקורה ומש"ה נקיט טפי אלו שני רוחות מזרח ומערב משום דהכהנים פגעי ברישא בהני דבמדות אמרינן דבית המוקד בצפון קאי וכיון שמבית המוקד היו נכנסין לעזרה ונמצא דהך כת אחת דקא קיימי לצד מזרח קא פגעי במזרח ברישא והך דקיימא לצד מערב קא פגעי במערב ברישא וזאת הכת שהלכה לצד מערב צריכה לסבב מערב ודרום שהרי לא היו מגיעים אלו לאלו אלא במקום עושי חביתין ואותה הלשכה היתה במזרח העזרה כדאי' במדות ואח"כ כשפגעו בעושי בחביתין הקיצום כדי שיעשו חביתין: מי שזכה לתרום את המזבח הוא יתרום ואומר הוי זהיר וכו' בכלי. המחתה: עד שיקדש ידיו ורגליו מן הכיור. ובתוס' צרפת' מקשי' למ"ד בזבחים ה) והא תני בריש תוספתא דכלים אסור ליכנס בין האולם ולמזבח שלא רחוץ ידיו ורגליו ומתרץ לשם בתוס' דפלוגתא היא לשם ול"נ דוקא מי שאינו צריך אבל הכא דא"א בענין אחר מותר דמעלה דרבנן היא שאינו נכנס בין האולם ולמזבח מיהו שינויי דחיקא כי הני לא משנינן אבל י"ל בלי הנך שנויי דלאו פירכא היא דדוקא שלא רחוץ ידים ורגלים לא היה נכנס כגון שהטיל מים אבל מי שהיה טבול כגון זה התורם את המזבח יכול בטוב ליכנס כיון שלא הטיל מים לאחר הטבילה דמה שזה היה מקדש ידיו ורגליו לא היה עושה בעבור שום טהרה כ"א בעבור עבודה וע"כ כל אדם שטבל ולא הטיל מים אחר טבילה בטוב יכול לכנוס בין האולם ולמזבח. אבל זה היה תימה לפ"ז הפירוש שהיו לנו לומר דמיד כל שהוא מטיל מים לא הוה יכול יותר לעבוד עד שהיה טובל דבלא טבילה א"א לכנוס לקדש ידיו ורגליו מן הכיור ושמא י"ל אה"נ שהיה צריך תחילה לטבול ועוד י"ל דההיא לא רחוץ ידים ורגלים דתוספתא אינו צריך שיהיה רחוץ מן הכיור אלא אף משאר כלי שאינו כיור סגי דלענין ליכנס בין האולם ולמזבח ברחיצה בעלמא סגי דאין צריך קידוש ידים ורגלים מן הכיור אלא לעבודה ומטיל מים. והא דתנן אומרים לו הזהר שלא תגע בכלי כו' לא בעבור זה שיהיה פוסל את הכלי במגע שהרי טהור גמור הוא אפילו בלא טבילה כ"ש כשטובל עתה אבל ע"ז היו מזהירין אותו שלא תגע בכלי ויחתה קודם קידוש וי"ל מפני שיחיד היה שם כדקתני ואזיל שאין אדם נכנס עמו ולא נר בידו [וגם בעבודה שקודם עמוד השחר היו מזרזין הכהנים הרבה כדקתני בפירקין אחריני רצו ומיהרו וקדשו ידיהם ורגליהם] היו יראים פן יטעה וישכח ויחתה קודם קידוש ואין שם איש שיזכרהו: והרי המחתה כו'. פי' שהרי המחתה הוה במקצוע בין כבש למזבח במערבה של כבש ומה שלא היה במזרחו י"ל משום דכל כמה דמצו לקרובי לגבי פתחא דהיכל מקרבינן. וטעמא דמילתא איכא למימר דמשום דבההיא עניינא דתרומת הדשן כתיבא גביה מערכה שניה של קטורת כדאמר בפ' שלהי טרף בקלפי דתני אש תמיד תוקד על המזבח לימד על המערכה כו' ואש דקטורת ומחתה של יה"כ ומנורה ילפינן מהדדי לענין שצריכה מזבח החיצון כדאיתא התם וכיון דבאש של מחתה צריך במערבו משום דכתיב לפני ה' א"כ תרומת הדשן נמי הכי בעי דהתם לענין של מחתה אי לאו דכתיב מעל המזבח ה"א דוקא כנגד הפתח ממש צריך משום דכתיב לפני ה' וכיון דכתיב מעל המזבח אמרינן דאפי' מהאי גיסא דפתחא ומהאי גיסא דפתחא נמי שרי אבל אצל הפתח היינו במערבו של מזבח מיהת בעי לקיים לפני ה' ומש"ה היתה נתונה במערבו של כבש כדי שתהיה סמוכה לו יותר לצד מערבו של מזבח: ואין אדם נכנס עמו ולא נר בידו. י"מ טעם לדבר למה לא היה אדם נכנס עמו ואינו מתישב ובתחילה נכתוב מה שהוקשה בתוס' צרפת ואח"כ נפרש השנית כי בתו' צרפת מקשים כך כיון שלא היה אדם נכנס עמו האיך יכול לקדש ידיו ורגליו והוא יחיד הלא בפרק שני דזבחים אמר ר' יוסי ב"ר יהודא שכך היה מקדש מניח ב' ידיו זו ע"ג זו ורגליו זו ע"ג זו אמרו לו הפלגת א"א לעשות כן ופריך תלמודא דשפיר קאמרי לי' ומשני רב יוסף שחבירו מסייע אבל לאו פירכא הוא דהאי דקתני הכא לא היה אדם נכנס עמו ולא נר בידו אינו אומר שא"א בענין אחר דהא פשיטא ודאי שאם היה [צריך היה אפשר אלא] הא קמ"ל שלא היה זוכין בתרומת הדשן יותר מכהן אחד מפני שאין צריך לכהן אחר להתעסק עמו ו) בכל דבר שהיתה עמו בעבודה תמה בפני עצמה שהיה צריך לכהן אחר להיות עמו לזכות בה בשעת הפייס והכי קתני אין אדם נכנס עמו כלומר אין צורך לשום כהן להיות נכנס עמו לעשות תרומת הדשן מפני שאין שם עבודה שלא היה הוא לבדו יוכל לעשות ולא נר בידו כלומר ולא היה נר בידו אלא מהלך לאור המערכה וע"כ א"צ לכהן אחר להוליך נר שהיה לנו לומר כיון שהנר בידו והרי צריך כהן אחר שיתפוס לו הנר כשיקדש מהכיור. וגם כשיקדש ידיו ורגליו לאור הנר מפני שלא היה צריך לאור מפני אור של מערכה. ואף לר' יוסי בר"י דאמר שהיה צריך חבר לסייע לקדש אעפ"כ עבודה תמה ז) היתה צריכה כהן בפ"ע ולזכות בה אותו כהן בשעה שזוכה היה בפייס כמו שאנו רואין גבי קטורת דכהן שהיה זוכה בה היה אומר לחבירו זכה עמי במחתה אליבא דר' יהודא דאמר בפ"ב דיומא שלא היה פייס למחתה ומשמע דמיד כשהיה זוכה במחתה ע"פ חבירו שיזכהו בה שוב לא היה רשאי כהן אחר להתעסק בה. אבל בכאן א"ל [שלא] היה אותה הזוכה בתרומת הדשן אומר לחבירו זכה עמי לסייעני בקידוש כי מסייע אין בו ממש אבל אם ודאי היה צריך לנר אז היה ודאי צריך כהן לזכותו עמו בהולכת נר כי זאת היא עבודה נכרת בפ"ע ומי שיהיה בה זוכה עמו שוב לא היה רשאי כהן אחר להתעסק בה כמו במחתה ותו לא מידי: **ע"ב** והם אומרים הגיע. כלומר שאר אחיו הכהנים שהיה להם לעבוד באותו היום אומרים הגיע התורם לכיור והיו גם הם מזמנין עצמן לצורך עבודה כדקתני לקמן בפ"ב. נראה בעיני לומר שהיה צריך להחזיר לכיור בעת שיקדש בכיור אל מקומו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ולשם היו מקדש ידיו ורגליו מן הכיור: וחתה את המאוכלות הפנימיות: זהו תרומת הדשן שהיו ח) מערכין הדשן והגחלים: הגיע לרצפה של עזרה כשירד מן הכבש שהוא בדרום והפך פניו לצפון העזרה אז הוא הולך במזרחו של כבש צבר את הגחלים היינו מאוכלות שתרם עם הדשן: מקום שנותנין בו היינו ושמו אצל המזבח רחוק מן הכבש ג' טפחים כלומר רחוק מן הכבש ג' טפחים היה שם מקום עשוי לצורך מוראת עוף ודישון כו' שקבלה היא למשה מסיני שכך צריך: אלמא לאו בפייס כלומר מדקתני מי שהוא רוצה לתרום את המזבח משכים וטובל ש"מ דלאו בפייס תלי' מילתא והדר תני יבוא ויפיס אלמא בפייס תליא מילתא כלומר הדבר תלוי ועומד עד שיתברר ע"י פייס מי שיש לו לתרום: כאן קודם תקנה. לא היה פייס כדתנן ביומא בראשונה כל מי שהוא רוצה כו': ומי הוה אכסדרה בעזרה. דמשמע ליה אכסדרה העשוי בעמודים של עץ מיירי והתני' כו' דמשמע כל עץ לא תטע אצל המזבח אפילו אינו אשירה אסור: אמר ר"ח באכסדרא של בנין דהיינו שעשוייה על גבי עמודים של אבנים. וכבר כתבתי למעלה שבבימה של עץ אינו שייך לאסור משום לא תטע: למימרא דמעמידם עושי חביתין קודם היום. אלמא דס"ל דהקטרת חביתין קודם כל דבר: העולה עולה ראשונה. מפני שיש פרשנים שהזכירו כאן אותו קושיא דאמרינן בריש עירובין שלמים ששחטן קודם פתיחת היכל פסולין דתיפוק ליה שמחמת זה פסולין שהקדימן לתמיד של שחר שהרי קודם שחיטת התמיד מדשנין מזבח הפנימי וגם המנורה וזה א"א בלא פתיחת דלתות ההיכל ותני' בתוס' בפסחים דקדשים שהקריבן קודם לתמיד של שחר פסולין נימא בהו מילתא נמי דאיכא למימר דהאי דאמר שאין לך דבר קודם לתמיד של שחר היינו בזמן שהיה תמיד של שחר קרב אבל בזמן שלא היה יכול להיות קרב כגון בימי ארוסטבלוס בעבור זה לא היה מניחן שלמים מלקרב וא"נ למ"ד בפ"ק דחגיגה דעולת תמיד לא קרבה בסיני ואעפ"כ שלמים הקריבו וקמ"ל שאם שחטום קודם לפתיחת ההיכל פסולין ועוד בריש פרק תמיד נשחט מוכח דלא חיישינן בדבר שאין בו הקטרה מלעשות אחר תמיד של בין הערבים משום דכתיב והקטיר עליו דבר שיש בו הקטרה וכן פירש שם בקונטרס וה"ה נמי לתמיד של שחר איכא למימר משום דכתיב וערך עליה העולה והיינו משמע דבר שיש בו עריכה לגבי מזבח אבל שחיטה ל"ל בה והאי דמסיק בפרק אלו דברים בפסחים פסולו מאי הוה ששחטו אחר תמיד של בין הערבים לאו דוקא הוא אלא כלומר כיון ששחטו הרי אינו יכול לקרבו מחמת שהתמיד כבר נקרב אבל מחמת שחיטה לבדה לא היה נפסול וכן פי' לשם בקונטרס: להחם חמין. לתקן הרבוכה במחבת ולא היה מקטירן קודם עבודת התמיד: **פרק שני**

ראוהו אחיו מעלין באפר כו'. זו התחלת פרק שני על סדר המשנה (פירש) [גירסא] דמתניתין הכי קתני ראוהו אחיו שירד הם רצו ובאו ומיהרו וקדשו ידיהם ורגליהם מן הכיור נטלו את המגריפות כו' וה"פ ראוהו אחיו הכהנים לאותו התורם שירד מן הכבש להוריד תרומת הדשן מיד גם הם רצו ובאו ומיהרו וקידשו ידיהם ורגליהם מן הכיור נטלו את המגריפות כדי לגרוף בהן את הדשן כדקתני לקמן החלו מעלין באפר ע"ג התפוח ואת הצינורות דהיינו המזלגות נמי להפך באברים ופדרים ועלו לראש המזבח האברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב סונקין אותו לצד המזבח פירש בערוך כל דבר מרובה וגדול יותר מן האחר קרי סינוק כדתנן במקוואות המסנק את הטיט לצדדין פי' כמו הממלא כלומר שמרחיק אותו מצד אחד ומניח אותו לצד אחר הרי נמצא שאותו מקום יהי' גדול מרובה יותר מן האחר וכן פ' גדי מסנקן בפ"ק דפסחים שהיה ממולא בביצים ותבלין ואוכל ממנו אכילה גסה כמו כן בכאן יש לפרש סונקין כלומר מניחן אותו לצד המזבח והרי יהיה אותו צד יותר מלא מן האחרים: ואם אין הצדדין מחזיקין סודרין אותו בסובב על הכבש פי' או על הכבש שאם לא יחזיק הסובב יסדר גם על הכבש החלו מעלין באפר שע"ג התפוח שהיה מעלין אותן במגריפה ומקבצין אותו ביחד ועושין ממנו נפוח עגול כמו תפוח וברגלים לא היה מדשנין אותו שלא היה מאספין האפר ברגלים מפני שגנאי למזבח לדשנו ברגלים וה"ק מפני שהוא נוי למזבח שידשנוהו בידים במגריפה אבל ברגלים לא היה נוי כ"א ביזוי: ויש שמתמיהין על גירסא זו דמאי קמ"ל שלא היו עושין ברגלים שפשיטא לן שלא היו עושין שאפי' אם לא היה איסור לא היו יכולין לדשן ברגלים מפני שאפר רותח והיה רגליהם נכווין כשהם דורסים ברגליהם לכן מפרשים שברגלים לא היה מורידין את הדשן מפני שהוא נוי למזבח שיראו אותו (ונטלו ברגליהם) ט) ואינו של כל יום ויום קא מיירי אלא לאחר שהיו עושין ממנו תפוח ומקבצין הרבה שכבר היה תופס מקום גדול במזבח ומעכב את המזבח אז היו מדשנין אותו ומוציאין את כל הדשן מחוץ למחנה ואז הדשן כבר מצונן שאם תאמר שבכל יום היו מוציאין את הדשן אל מחוץ למחנה א"כ מה צורך לעשות תפוח גדול תחילה ואח"כ להוציאן יוציאו מיד לשם: **דף כט ע"א** אמר רבא גוזמא. הא דתני כשלש מאות כור. השקו את התמיד כדי שיהיה נוח לפשוט: בכוס של זהב היינו גוזמא. ובצורות בשמים היינו הבאי: ותבקע הארץ לקולם הבאי: אין עניות במקום עשירות לפיכך י"ל דלא השקו אלא בשל זהב. ותימה כיון דאין עניות במקום עשירות אפי' לענין השקאות הבהמות שצריך לעשות בשל זהב א"כ היה לעשות להם המחתה משל זהב ואנן תנן לעיל נטל מחתה של כסף כו' ועוד דלקמן פ' אמר להם הממונה בהאי בבא גופי' דקתני השקו את התמיד בכוס של זהב קתני רישא הכי נכנס ללשכת הכלים והוציאו משם צ"ג כלי כסף וכלי זהב והשקו את התמיד וכו' וי"ל דבכסף נמי אין שייך עניות אלא בעץ דוקא או בנחושת ורבא שהוא אומר גוזמא אפי' אם השקהו בשל כסף ועל זה אמר לאפוקי מדרבא שהיה סבור שלא השקוה אלא בשל עץ וה"נ מוכח לקמן בגמרא בפ"ד דעשירות נמי שייך בכסף: **ע"ב** כל מי שמתנדב עלה של זהב כו' נותן לאותן נדבות שהתנדבו והביאו על אותו הגפן והיינו גוזמא דקאמר ג' מאות כהנים: על ע"ב נימין נארגת מפ' בערוך נירין שנקרא עליה השתי כמו כפול וחציו עולה וחציו יורד כדי שתקרב הערב בתוכם בענין זה ובענין אחר א"א (ועתה לפיכך) נראה שבא להשמיענו שעל ע"ב נירין נארג הפרוכת שחלק אחד של ע"ב היה נארג מדמות א' יפה וחלק אחד מדמות אחר כדי שיהיה בה ע"ב דמות יפה ועל כל נימא כ"ד חוטין פי' זה שאמרנו שהייתה נחלקת לע"ב דמותין היינו לרחבה אבל לארכה היה בכל נימא כ"ד חוטין ואותן החוטין היו שמעלין ומורידן את הנימין שהם שתי כי ע"י אותן החוטין נעשה ציורין צא ובדוק באורגין ותמצא שכך היא: ושלש מאות כהנים גוזמא. וכתוב בתוס' צרפת למה היתה מקבלת טומאה והלא ווילון אינו מטמא אלא מפני שהשמש מתחמם בו כדאיתא בפ"ק די"ט וא"כ פרוכת דליכא למימר האי טעמא שהרי אסורה בהנאה למה היה טמא לאו פירכא היא אע"ג דאסורה בהנאה מ"מ כיון שאם היתה חול היתה ראוי לשמש להתחמם לפיכך אע"פ שהיא אסורה בהנאה מ"מ תורת כלי עליה בעבור זה הטעם שאם היתה מבחוץ היתה ראוי להשתמש לשמש אבל אם לא היתה ראוי מבחוץ לשום תשמיש גם מבפנים לא היתה מקבלת טומאה וראיה לדבר מכלי של אסורי הנאה שאע"פ שאסור להשתמש בו אעפ"כ מקבל טומאה מפני שראוי לתשמיש אם לא היתה אסורה בהנאה: **מתני'** החלו מעלין בגיזרין מפ' בערוך גיזרי עצים חתיכות עצים שהיו נותנים בכל יום לערך המערכה ואח"כ נכנסין שני כהנים בשני גזירי של עצים ומשימין אותן על המערכה וילפינן להו מונתנו עצים על האש: וכי כל העצים כשירין למערכה דקתני סתם מעלין בגיזרין לסדר המערכה דמשמע בכל מיני עצים ומשיב הן ודאי כל העצים כשרין חוץ משל זית וגפן כו' טעמא מפרש בגמ' אבל באלו רגילין כלומר רגילין יותר מכל העצים מפני שהן מובחרין שבעצים: **גמ'** הני מ"ט לא כלומר של זית וגפן למה פסולים ע"ג המזבח משום דקטרי ואיכא טירחא יתירה לכהנים להוציא דשן: משום יישוב א"י שלא להחריב גפנים וזיתים בא"י: מאי ניהו דוקרי דלא קטמי ואזלא זה אינו מן הברייתא י) ונראה שהוא פי' פרשנים שכתבו בגליון ספרים והעתיקו וכתבו על סדר גמרא וכך ראויה להיות בספריהם. מיתבי על העצים אשר על האש עצים הניתנן להיות אש. וכי כל עצים ראויה למערכה הן כל עצים כשירים חוץ משל זית וגפן ר' אלעזר מוסיף כו' בשלמא למ"ד משום דקטם בהא פליגי כו' פי' דמאי נינהו דוקרי דלא קטמי ואזלי מקטם נראה שכך ר"ל עצים הנותנין להיות אש כלומר מה הם עצים שניתנין מהרה להיות אש ונשרף מהרה דלא קטמי ואזיל מקטם דהיינו שכלין והולכין מתוך האש מיד ונעשים אפר וכעין תנא ירושלמי הוא כל הסדר שבכאן לפי' לישנא קלילא וקצרה

א) לפנינו בגמ' הגי' לבתר דנפיק א"ל ולפי זה לק"מ מה שהקשה רבינו ואכן גירסתו היה בגמ' א"ל ליעול מר ע"כ לא סליקת לשעיר וכו' כן נראה שהיה גורס המהרש"א בח"א. ב) אולי צ"ל שרב ספרא היה מבקש לר' אבא שיכנס ותמה עליו ממתניתין דמצא נעול קשה דהיאך טעה ר' אבא באמת ומר לו שהרי המשנה הוא שגורה בפי הכל אלא ע"כ דהכי פירושו. ג) אולי צ"ל חוצפא וזלזול דכבוד רבו. ד) נראה דחסר וצ"ל כל סביב העזרה מארבע רוחותיה היו עשוי עמודים ותקרה על גביהן כמין אכסדרה אבל באמצע וכו'. ה) נ"ט דהכיור היה עומד בין האולם ולמזבח. ו) נראה שצ"ל להתעסק עמו שהייתה עבודה בפני עצמו ולא כשאר עבודות התמיד שהיה צריך וכו'. ז) נראה דצ"ל ולא היה צריך עוד כהן אחר לזכות בה בשעה. ח) אולי צ"ל שהיו תורמין הדשן מהגחלים. ט) ואינו חובה להוציא כל יום ויום אלא וכו'. י) וכן לא נמצא זה המאמר בת"כ בפרשה ויקרא.